శ్రీ

బలజా సౌభద్రీయము.

అనునీ తెలుగు నాటకము.

గోదావరితీర విశ్వాసరాయపుర

వాస్తవ్యులగు

కస్తూరి శివశంకరకవిచే

రచియింపఁబడియె.

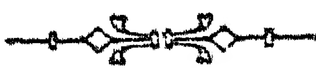

మొదటికూర్పు ప్రతులు 1000

ఏలూరు.

సత్తిరాజు సీతారామయ్యగారి

దేశోపకారిముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపఁబడియె.

1903 సం॥

వెల 0-8-0

బలజా సౌభద్రీయము.

అనసి తెలుగునాటకము.

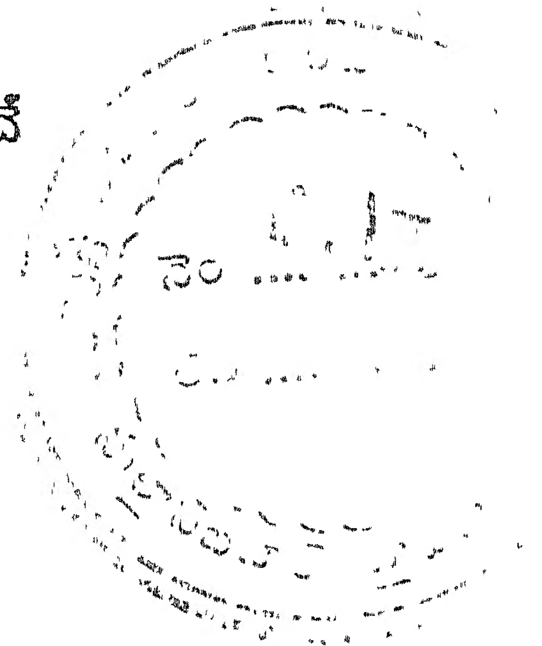
గోదావరితీరవిశ్వాసరాయపుర

వాస్తవ్యుఁడగు

కస్తూరిశివశంకరకవిచే

రచియింపఁబడియె.

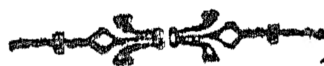

మొదటికూర్పు ప్రతులు 1000

వేలూరు.

సత్తిరాజు సీతారామయ్యగారి

దేశోపకారిముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపఁబడియె.

1903 సం॥

వెల 0-8-0

894-8132
SIV-B

పీ ఠి క.

పండితకవులార! నేనీనాటకమాటలకై మిక్కిలిచిన్నతనములో రచియించినదగు ంచేతను ఇదియే ప్రథమకృత్యమగుటచేతను ఇందచ్చటచ్చట తప్పులుకుప్పలుగా నున్నవి. నుక నేదీనిని ముద్రించక చిరకాలమునుంచి యుపేక్షఁజేసితిని. కాని, నా స్నేహితులు ందఱుపండితులు దీనినప్పుడప్పుడు చూచి యిది ప్రయోగమునకు సులభసాధ్యముగా ండునని న్ని ముద్రించవలయుననిన్ని నన్నుఁ బ్రోత్సాహపఱచినందున నేనిప్పటికి నా ంకమును ముద్రింపించితిని. మఱియు నీనాటకమునఁ బ్రస్తావనలో 'మొగలితుర్తి పురా శ్వరుఁడగు శ్రీకలిదిండి దైవప్రసాద కుమారలక్ష్మీనృసింహరాజుగారిని సభానాథునిగా ర్ణించినాడను. ప్రబంధములలో నేకాని నాటకములలో నీమాగఁ మిదివఱకెవ్వరునవలం ంచియుండలేదు. ఇదిరమ్యముగా నుండునేమోయని యీక్రొత్తత్రోవను వ్రాసితిని. ృష్ణమిశ్రవిరచిత ప్రబోధచంద్రోదయ సంస్కృతనాటకమునఁ గీర్తివర్మదేవుఁడిటులనే భానాథుఁడుగా వర్ణింపఁబడినాఁడు పండితులింపలి మత్కృతము అగుదోషములనుగ్రహిం నాకుఁదెలియజేసితిరేని వందనపూర్వకముగా నందికొని ముందుముద్రణమున సవరించు నెదను.

21-12-1903
విశ్వాసరాయపురము

ఇట్లువిధేయుఁడు
కస్తూరిశివశంకరకవి.

ఈనాటకమునందువచ్చుపాత్రములు.

పురుషులు.

బలరాముఁడు

శ్రీకృష్ణుఁడు.

సాత్యకి

అభిమన్యుఁడు. కథానాయకుఁడు (బలరాముని మేనల్లుఁడు)

కరిబలుఁడు. } ఘటోత్కచపరిచారకులు.
పింగళుఁడు. }

ఘటోత్కచుఁడు. భీమునికొడుకు (రాక్షసుఁడు)

దేవేంద్రుఁడు.

బృహస్పతి.

నారదుఁడు.

దుర్యోధనుఁడు.

లక్ష్మణుఁడు. దుర్యోధనునికొడుకు. శశిరేఖను పెండ్లాడవచ్చినవాఁడు.

కర్ణుఁడు.

వామనభట్లు. }
సదాశివుఁడు } బలరామునిపురోహితులు
జోస్యుఁడు }

విప్రులు మొదలైనమఱికొందఱు

స్త్రీలు.

రేవతి — బలరామునిభార్య

సత్యభామ — కృష్ణునిభార్య

సుభద్ర — బలరామునితోఁబుట్టినపడుచు — అభిమన్యునితల్లి

శశిరేఖ — బలరామునికూఁతురు — కథానాయిక

శీలవతి—చంద్రముఖి-సరసవచన —మధురవాణి —నని రేఖసఖులు

— త్వరగతి — చంద్రిక — సీమంతిని — చేటికలు

శుద్ధపత్రిక.

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
1	13	కుటింబిని	కుటుంబిని
2	27	చండిరాయితుడీశ దైవప్రసాద	చండిరాయిత దైవప్రసాద
,,	19	తారముగ	తారము
3	19	వినీరసంబులటు	వినీరసంబులయి
4	23	రాజ్యము	రాజము
,,	25	నీకుక్రమాగత	నీకులక్రమాగత
5	9	బందెలబోర్యను	బందెలైరినూ?
8	13	హాలాయుధ	హాలాయుధ
9	1	దేశ	దేశముల
	2	రాజను	రాజరాజను
	3	పుత్రాదిరాజయ	పుత్రాదిచ్ఛత్రరాజయ
10	23	బలియులు	బలీయులు
11	24	శ్రమకారిణం	శ్రమకారణం
12	2	తటాధ్ధిని	తటాబ్జిని
	9	ఇల	యిల
13	6	గేవల	కేవల
17	6	భిక్షకుండైన	భిక్షుకుండైన
18	25	ఆస్త్రిలి	నస్త్రిలి
20	10	కాలకృత్యములు	కాల్యకృత్యములు
	25	వెల్లడించుచున్నది	వెల్లడించుచున్నది
	25	కారణమేమి	కారణమేమి.
21	21	అభిమన్య	అభిమన్యుండ
24	9	ఇప్పుడీసంగతి	ఇప్పుడీసంగతివిని
24	17	గుణగ్రహాకురాలు	గుణగ్రహాకురాలు
		నీవనుగ్రహించ	నీవేగ్రహించ
26	23	పచరింమి	పచరింపు
27	13	వటాకుల	వడాకుల
28	3	బూను	బూని
	13	చిత్త్రైకాగ్రత	చిత్తైకాగ్రత
30	8	సరస	సరసవచన
31	2	పుత్రికలైన	పుత్రికవైన

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
	7	మరణశవరణము	మరణశరణము
	17	నెమ్మగము	నెమ్మొగము
32	27	... ...	నన్నూరకవిడిచి
33	1	మన్మథకు	మన్మథునకు
38	25	సింహాసనస్థత	సింహాసనస్థ
41	1	... ...	తెరలో
42	6	రాజరాజనుపూజ్యరాజసస్మాన్య	... ...
	16	అడుగాల	అడుగున
45	8	నారద విషయము	... ...
50	26	సీరికి	వీరికి
51	6	పురోహితురాల	పురోహితులార
52	19	రామ భోట్లు	రామభట్టు
58	5	శరణు	శరణము
64	3	నాకప పాత్ర	నాకపపాత్రు
66	7	బల్లిగుండు	బల్లికుండు
69	7	ద్వారకు	ద్వారకకు
70	4	నారదగురువర్య	గురువర్య
	6	నారదు	బృహస్పతి
71	6	యొల్లైనను	... ...
	17	దల్లీ	తల్లీ
72	17	ఆయుత్తము	ఆయితము

శ్రీ

బలజా సౌభద్రీయము.

నాంది.

ఉ॥ శ్రీరమణీ ముఖాబ్జ మధుసేవన జాతమదాతిరిక్తరుఘుం।
కార వచఃపరంపరలఁ గ్రాలెడు నామధుహారిమిమ్ము సా్వ।
కారులఁగానొనర్చుతఁదగన్ మధుహారి మరందపానజ।
స్ఫారవచాతురిం బురపు నన్యముఁ దేఁటిగఁజేయుపోలికన్॥

మఱియు;

ఉ॥ శ్రీనగజాసతీమణి విశేష తమాప్తతఁగౌఁగలించుచోఁ।
బూనికనైక కూపెఁడలఁబొంగుచనుంగవఁ గాంచివైరియా।
కూన శశాంకుఁగొట్టఁజను కోకయుగంబనియెంచి హస్తయు।
గ్మానశశాంకునింగరయుగంబునఁ జన్గవఁబట్టి యాడు శ।
ర్వాణివిభుండు మిమ్ముల జరా మరణమ్ములఁబాపి ప్రోవుతన్॥

సూత్రధారుఁడు- (నాందియానంతరమున సభవైపు చెవియొగ్గి) ఓయార్యపుత్రి! మీరుసెలవిచ్చినదివిన్నాను మీయాజ్ఞయెట్లనన్నటె! (తెరవంకఁజూచి) ఓసికుటింబిని! మాట!

నటి- (ప్రవేశించి) ప్రాణనాయక! వచ్చితిని, ఏమితమయాజ్ఞ?

సూత్ర- ప్రియురాల! సర్వలక్షణ, లక్షితమైన యీసభచూచితివా? గురుదైత్యగురునయ విద్యావైపుణీ ప్రఖ్యాతి తిరస్కారణపటువిశేష శేముషీసాధ్య వివిధ తంత్రులగుమంత్రులును, వేదవేదాంగాధ్యయన బోధాచరణప్రచారణాది సద్గుణగణ సహితులగు పురోహితులును—

నటి- ఆర్య! ఇంకమీదీర్ఘసమాసవర్ణనాప్రగల్భతఁజాలింపుఁడు. ప్రస్తుతప్రశంసయేమి

సూత్ర- సుమతులగు హితులునులోనుగాఁ గలిగియుప్పారెడు నీసభకధ్యక్షుండై, తా రా

మండల మండితాఖండ చంద్రుండునుం బోలి భాసిల్లుచు

సీ॥ తనకీర్తి దిక్సతీధమ్మిల్ల సమితికిసరసంపు మల్లికాస్రక్కుగాఁగ।
దనప్రతాపంబుమార్తాండ కాండాఖండచండిమోపాధ్యాయసరణిఁజూపఁ।
దనసుందరత్వము ధనదపుత్రాంగజగర్వంబు బూర్వపక్షంబు సేయఁ।
దనధైర్యసాహసదాతృత్వగుణములు లలివిక్రమార్కునిఁదలఁపుదేఁగ।
లలితసింహాసనంబున వెలయుచుండె (వ్రేలితోఁజూపుచు)
వానిఁజూచితె! కల్దిండివంశవార్ధి-
చందిరాయితు దైవప్రసాదసుప్ర
సిద్ధసుకుమారలక్ష్మీనృసింహవిభుని॥

నటి- (సభకలియఁజూచి) నాథ! లోకాలోకపర్వత పర్యంతపర్యటన పటువిశేషకీర్తుల
తికుంపగు నీమహాభాగు నెవ్వరెఱుంగరు?

సీ॥ ఎవ్వాని నామసంస్మృతి కవి శుక పికసంఘంబులకును వసంతఋతువో
యెవనివదాన్యత్వ మవిరతాగత యాచకాళి దారిద్ర్యపంకార్కఘృణియొ
యేనిమృష్టాన్నప్రదానము దీనక్షుధాంబుదతతికిజంఝూనిలంబొ
యెవనిసుదర్శనమవనినాశ్రితమనస్తాపనిశాటసుదర్శనంబొ
అట్టికల్దిండివంశపయోంబురాశి
చందిరాయితు~~డీశ~~దైవప్రసాదసుప్ర
సిద్ధసుకుమారలక్ష్మీనృసింహవిభుఁడు
వసుధనాచంద్రతారము*వఱలుఁగాఁత॥

సీ॥ ఎవనిసౌందర్యవైభవమీజగతిఁబర్వఁ బంచబాణునిరూపుపంచతఁగనె
నెతనివాణీప్రసన్నతనుతి కెక్కుంగబొమ్మదేవరపూజమూలవట్టె
నేనిసంపూర్ణలక్ష్మీనిరతాప్తిచే విష్ణుఁడక్కునదాయివెట్టికొనియె
నేవానితీక్ష్ణతకినుఁడోడి మతిచెడిదిరములేకిటునటుఁదిరుగుచుండె
నట్టికల్దిండివంశపయోంబురాశి
చందిరాయితుడీశప్రసాదసుప్ర
సిద్ధసుకుమారలక్ష్మీనృసింహవిభుఁడు
వసుధనాచంద్రతారము*వఱలుఁగాఁత॥

సూత్ర- ప్రేయసి! ఆహా! ఆమహాత్మునివర్ణించుటచే నిప్పుడుగదా మన కవిత్వ

త్నముఫలించినది చూడు.

మ॥ సరణిం దేనికిఁబూర్వజన్మకృతస చ్చారిత్రమేబీజమున్
పరవిజ్ఞానమెనూతనాంకురము విద్వత్వంబెకాండంబునుం
దరకావ్యంబె నవప్రవాళమును దన్మధ్యోక్తులేపూవులౌ
ధరణింబత్కవితాద్రుమంబువిలస త్కల్దిండిలక్ష్మీనృసిం
హారసానాయకదివ్యశోభనగుణ వ్యాపారసద్వర్ణనా
పరసాఫల్యమునొందకున్నకటావంధ్యత్వమ్ముంబొందదే॥

నటి- (సంతోషముతో) చిత్తము సరే ఆయానను జూచినాను తరువాత.

సూత్ర- ఈ కేతకీకుసుమ పట్టణమున వేంచేసియున్న భగవంతుడగు శ్రీరామదేవునకిప్పు డు కళ్యాణోత్సవవాసరములగుటనే తత్పురాధీశ్వరుఁడును సభానాథుఁడునైన యీరాజోత్తమునిచే నిప్పుడిట్టులాజ్ఞాపించబడినాను.

నటి- (ససంభ్రమోత్సాహముగా) ఆర్య ఏమని?

సూత్ర- ఇదిగో వినుము. ఇట్లు, కుశీలవ!

గీ॥ వడఁగియిప్పుడుకొందఱు కవులుపెక్కు
రూపకంబులరచియించిరేపుమీఱ
లలితగంభీరశృంగారసులభశైలి
నలరునాటకమెద్దేనినాడుమిచట॥

చ॥ రవికరనిర్జలీకృత సరస్సులపోల్కినరమ్యనాటక
శ్రవణవినీరసంబులయు చట్టులుగట్టినహృత్తటంబులన్
బ్రవిమలగద్యపద్యమ్ముగు నాటకనవ్యసుధారసప్రవృ
ష్టివలనముంచిముంచిమము సేయఁగదేచరితార్థకర్ణులన్॥ అని

నటి- ఔను, నిజమే!

క॥ పద్యముచదివినతోడనె
హృద్యముగంభీరమగుచు నెదనర్థముసం
వేద్యముగావలెనదియన
వద్యకవిత్వంబటంద్రు పండితవర్యుల్॥

మఱియు,

క॥ కదళీపాకంబునెతాఁ
గదియింపఁగవలయునాట కంబునఁగవివే
ఱొదవినవినుసభవారల
కదితెలియనిబాసవోలెవ్యర్థతనొందున్॥

సభానాయకుఁడు రసప్రమాణపారావార పారీణుఁడుగనుకనే యట్టినాటకమునాడఁగోరినాఁడు. మఱియాగణములోని నాటకమెద్ది ?

సూత్ర- (కొంచెము సేపాలోచించి ఛట్టనచిటికవైచి) ఓభాగ్యశాలీ ! వినుము.

క॥ శశ్వత్ప్రోక్తోపనిష
ద్విశ్వామరవిశ్వవిజిత విధిపట్టణమై
విశ్వేశరాయపురమదె
విశ్వాలంకారమగుచు వెలసెడుఁగాదే ॥

ఆపురంబున.

శా॥ శ్రీమత్కస్తురివంశవారినిధినీ రేజారివిద్వజ్జన
స్తోమానారతసంగపావనుఁడును శ్లోకుండునౌసుబ్బరా
యామాత్యాగ్రణివేంకమాఖ్యసుగుణ వ్యాపారయందున్న నెన్
ధీమంతున్ శివశంకరాహ్వయులస చ్ఛ్రుపుత్రరమ్యాకృతిన్ ॥

ఆశివశంకరకవిచే నవీనముగఁ గల్పింపఁబడిన బలజాసౌభద్రీయ మను నాటకమభినయించి సభ్యులమనమ్ములు దుర్భరానందసందర్భములగునటులఁ జేయనగును.

నటి- (సస్పృహోత్సాహముగాఁదలయూఁచి) బలే బాగుగ్నాజ్ఞప్తికిఁ దెచ్చితిరి ఆవును స్త్రీ బాల వృద్ధ పామరజనంబులకుఁగూడ విస్పష్టముగాఁదెలిసి సభవారినానంద దుగ్ధాంబుధి నోలలాడించునాటకమదియే; తత్ప్రదర్శనంబున నీయార్యమిత్రులసంభావింపవచ్చునుఅందుకు నేనిప్పుడేమి సేయవలయును?

సూత్ర- ప్రేయసీ సర్వఋతురాజ్యమునుసమ్యక్పుష్పిత కుందవకుళ బంధురామోదసంగత గంధవాహఘుమంఘుమితసకల దిక్చక్రవాళంబును, సమస్తజంతుజాలమనోహ్లాదాపాదకంబును, నగు నీవసంతఋతువుం గూర్చి నీకుక్రమాగతకౌశల్యము తేఁటపడ శ్రావ్యముగాఁబాడుము.

నటి- చిత్తము (పాడుచున్నది-)

గీ॥ తియ్యమామిళ్ళఁజేరియ దృచ్ఛమీఱి
తమచెలులఁజీరితలిరాకుగము)గీటి

పాసగఁబుంసో్కిలలుగూయుఁబుష్పబాణ
జైత్రయాత్రాజయధ్వనిఁచాటుచుండి॥

సూత్ర- (పారవశ్యమునొంది) అహోహో ! ఏమిహృదయంగమమయినదే నీమధురగాన
ము! పుష్పబాణజైత్రయాత్రాజయధ్వని చాటుచుఁ నెప్పుడోగోయిలలు గూయు
చున్నవని వర్ణించితివికాని దానికన్నమిన్నయగు నిదిచూడు

చ॥ పొలుపగునీదుగానమునె పూవిలుకానిరథారవంబటం
చలయికఁగాముకప్రతతి ఁహో, యనిమూర్ఛిలిదేహమంతటన్
బులకలుచెంగలింపవిరి బోణులకౌఁగిలె రక్షకంబుగాఁ
దలఁచియదిప్డుపొందమిన చక్షుతమారునిబందెలయ్యెదున్॥

సరే! ఇంకముందేమి సేయుదము?

నటి- అయ్యో ! ఇప్పుడకాదే శివశంకర కవివిరచిత బలజాసౌభద్రీయము ప్రయోగింత
మంటిరి! ఇంతలోనమఱచితిరిగా!

సూత్ర- (సవ్రీడావినోదముగా)

గీ॥ మగువరో నీదు గానంపు మధురసంబుఁ
గ్రోలిసభ్యులుమనముల రూఢిదప్పి
పలకపైజిత్రితములగు ప్రతిమలనఁగ
మ్రానువడియుండి రొక్కఁడ నేనకాను॥

(తెరలోమృదంగధ్వని)

సూత్ర- (చెవియిచ్చివిని) అదిగో గానమారంభించినారు. రమ్ము-

నటి- (సస్పృహాశ్చర్యకముగాబుజముతట్టి) ప్రియుఁడా! చంద్రికాచకోరకులకీ రాత్రిరాత్రు
సవివాహముజరుగునఁట! మీరేలలక్ష్యము సేయరు?

సూత్ర- ఓసిమూర్ఖాగ్రేసరురాల ! చంద్రికాచకోరకసమాగమము విధికృతముకాదె? నీకీ
పిచ్చియేమి?

నటి- ఓయన్యచిత్త! అదికాదు, మీయన్నకూఁతురుచంద్రికమాట!

సూత్ర- ముద్దరాల! నీవుసెప్పినసంగతి నేనెఱుఁగుదును అయిననుమనమీసంగతిలోఁదట
స్థులమైయేయుండవలెను. కాఁబట్టినీవుప్రకృతోపయోగమయినరేవతీ పరిచారిక
వేషముధరించిరంగస్థలము ప్రవేశించవలసియున్నదిఁకరమ్ము.

(ఉభయులునిష్క్రమించిరి)

ఇది ప్రస్తావన.

శ్రీ

బలజా సౌభద్రీయము.

ప్రథమాంకము.

(రాజాంతఃపురము)

(అప్పుడు చంపకమాల ప్రవేశించుచున్నది)

చంప॥ ఔరా! మున్న మొన్న వచ్చియు రాని ముద్దుమాటలచే వినువారిచెవుల కానంద
రసము నింపుచుఁ జిఱుగంతులు వేయు శశిరేఖ కప్పుడ యౌవన దేవత పైకొన్నది!
కనుక నే, నేఁడొక గ్రంథముఁ జదువుచునందు

గీ॥ మరువికారము సర్వసామాన్యమయ్యు
నతివలకు వైవిధ్యముల నగ్గలంబు, అను పద్యము రాఁగా

గీ॥ చంద్రబింబోపమేయ లసన్ముఖంబు
నందు దరహాస చంద్రికల్ గ్రందుకొనఁగఁ
గేవలంబుగ యా ధార్ష్ట్యభావమునకై
యభినయించెను శృంగారహావవిధుల।

(తలపంకించి) నాకీపిచ్చియేల? ఏవాని యాజ్ఞ ప్రాకృతులమగు నస్మదాదులయందకాక స్వ
స్వతంత్రులగు హరిహరహిరణ్యగర్భులయందును నిరంకుశప్రాభవము గలిగి శాసించుచు
న్నదో అట్టి యనిర్వాచ్యమన్మథ భగవానుని విలాసమిట్లున్నది. కనుక నీవిషయములో నింత
వింతయేల? సరే! ఈ యౌవనసూచనలనుబట్టి యే రేవతీదేవియును దనకూఁతునకిఁక వివా
హప్రయత్నము సేయవలెననియు నీసంగతిఁ దనపతితో నీదినమునఁ బ్రస్తావించెదననియుఁ
జెప్పినది, కాఁబట్టి మన శశిరేఖకు సత్వరంబుగఁ బరిణయంబు కాఁగలదు. నాకు గొప్ప బహు
మానము బ్బఁగలదు. (ఉల్లాసముతో) ఔను! కాకేమి? ఎప్పుడు నేలికల శుభోదర్కములే
లేకదా సేవకులకు ఫలదాయకములగుట! (వెనుకకుఁ జూచి) బలే! రేవతీబలరాములును

పూషకుఁడును బ్రవేశించుచున్నారు; శశిరేఖపెండ్లిమాటలువినుటకు నేనీప్రక్కగదిలో నికింబోయెదను. (నిష్క్రమించెను) ఇదిబ్రవేశకము-

(అప్పుడుబలరాముఁడును రేవతియు విదూషకుఁడును బ్రవేశించుచున్నారు.)

బల-కోమలీ! ఈదినముననీహృదయమెద్దియో యొకదీర్ఘాలోచనయందుఁ బ్రసక్తము యియున్నటుల నీముఖవైఖరి సూచించుచున్నది, కారణమూహింపలేకుంటిని!

రేవ-నాథా! మీరెఱుంగని కారణములు వేఱేమున్నవి?

మనశశిరేఖకుఁబెండ్లియీడువచ్చినది. ఇకసత్వరముగావివాహప్రయత్నములు సేయవలెను-ఇదివఱకే యాలస్యమైనది. మిమ్ముఁగానట్టు లూరకుంటిరి. మీమగవారెప్పుడునుధన్యులే. స్త్రీజన్మముకడుఁగష్టభాజనముగద! చిఱుతప్రాయము నుండియుఁ బ్రాణతుల్యముగఁ బెంచుచుంట నెట్టివరుండు నేనుఱునో యనిరాత్రింబవలుకఁడు గృశించుచుంటి నిదియేనాయాలోచన

బల-అర్ధాంగీ! ఈవిషయమునమనమిరువురమును సమానబాధ్యులమే. నీవువగవనేల నేనీవిషయమై యోచించుచునేయుంటినెచ్చటను సర్వలక్షణసంపత్తిగల వరుండు పొడగానమినింతతడవయ్యె. నయినను.

క॥ అంచితముగబిసినికిరవి
నెంచికుముద్వతికిఁబూర్ణహిమధాముని‌ఁదా
మించుజతకూర్చనెవఁడో
మంచివరునిఁదెచ్చువాఁడెమనపుత్రికకున్॥

ద్వారపాలకుడు-దేవా! ధుర్యోధన మూర్ధాన్యునొద్దనుండి యిరువురుబ్రాహ్మణులు వచ్చియున్నారు.

బల-ఏమీ! వారుసర్వజనమాన్యులేత్వరగాఁ బ్రవేశపెట్టుము.

ద్వార- (నిష్క్రమించెను)

విదూ- సరి ఇఁక నేమి ? ప్రభువుగారు ప్రస్తుతము పుత్రికకు సత్సంబంధాన్వేషణము సేయుచుండ నిప్పుడె సత్పురుష సమాగమము గూడ సమకూరెను. సద్బ్రాహ్మణుఁడనయిన నావంటి సచివుఁడుండ రాజు గారికీప్సితార్థసిద్ధి యేలఁ గాక పోవును? హుఁ!

బల- చాలిరిపుమిఁక నీయాత్మస్తుతి తనుఁదాన పొగడికొనుట మఱియొకతీరుగానుం

డును నీప్రజ్ఞావిశేషములు మేమిదివఱ కెఱుంగనివికావు-

విప్రులు- (ప్రవేశించుచున్నారు-)

బల- (దిగ్గనసింహాసనమునుండి లేచి) పూజ్యులార నమస్కరించుచున్నాను-

విప్రు- దీర్ఘాయుష్మంతుఁడవు గమ్ము-

బల- అయ్యా మీదర్శనమున మావంశమెల్లఁబావనమయ్యె సర్వధర్మవేత్తలయిన మీ యట్టిమహాత్ములసందర్శనము లభించుట మాభాగ్యములు ఫలియించుటగాదే? దయచేసి యీకనకాసనములఁ గూరుచుండుఁడు-

(అందఱుఁగూరుచున్నారు-)

బల- అయ్యా! దుర్యోధనుఁడు సపుత్రమిత్ర కళత్రబంధు పరివారముగాఁ గుశలము గనున్నాఁడా?

విప్రు- ఆ- దైవకృపచే సర్వము జయముగనున్నది-

బల- చిత్తము మీరువచ్చినపని సెలవిచ్చి నన్నుఁ గృతార్థునిఁగావిండు-

గీ॥ పుణ్యపురుషులకార్యముల్ పొందుపఱిచి
ప్రీతితోవారుసెప్పెడు నీతిమనుచు
నెఱుటిబలమునుదనబల మెఱిఁగియెఱిఁగి
చేయురాజ్యము సంతతశ్రీలనొసఁగు॥

అనిపెద్దలునక్కాణించెదరు-

విప్రు- హలాయుధ నీకంటెఁ బుణ్యపురుషులెవరు? ఊరకమాయందలి భక్తింజేసి యట్లనియెదవు- సంతోషమాయె- దుర్యోధనుడు తనపుత్రుఁడగు లక్ష్మణునకిప్పుడువివాహముసేయ నెంచి యతని కనురూపవతియగు కన్యనెచ్చటను గానక నీపుత్రియగు శశిరేఖ సకలసద్గుణముల నతనికి సమానురాలని విని యామెను దన కుమారునకిచ్చి పరిణయముసేయ నీయనుమతిగొనిరండని మమ్మునీకడకుఁ బంపినాఁడు. దుర్యోధనుఁడు నీవెఱుఁగనివాఁడుగాఁడు జగమెరిఁగినబ్రాహ్మణునకు జందెమేల? నన్నట్లునాతని సంపదవర్ణింప ననవసరమయ్యుఁ జెప్పుచున్నాము వినుము-

గీ॥ తమ్ములందఱునెన్నఁనుదారబలులు
పుత్రశతమెంచనేటికిమిత్రసములు
తానన్ రాజరాడ్బిరుదప్రభాసి
సిరులుసంపదలిఁకవేఱుచెప్పనేల?॥

అంగవంగకళింగాదులయిన యేబదియాఱు దేశ మానవాధీశ్వరులును; వారివారి శిరోరత్నములచేఁ బాదపీఠ మలంకరింప రాజనుబిరుదుచేఁ బేరోలగమున్నయా సుయోధనుఁ జూచితివలదే? పుత్రిది రాజయ్యమ్మనునటుల రాజరాజకు మారుఁడైన లక్ష్మణుఁడును సర్వలక్షణములఁ దండ్రికంటె నధికుఁడు. కాఁబట్టి తెన్నగనాలోచించినచో.—

క॥ నీపుత్రిన్ శశిరేఖను
రాపుత్త్రునకిచ్చెదేని రహిదాంపత్యం
బేపట్లంబరికించిన
నాపద్విపద్బంధు లట్టులనెగడుఁగ॥

విదూ- ఓబ్రహ్మబంధులార! చాలసేఁపటినుండి మీదుర్యోధను సంపదలను గడువర్ణించుచున్నారుగాని మీరాజునొద్ద నావంటి సచివుండొక్కఁడయినఁ గలఁడా!

విప్రు- (చిఱునగవుతో) లేఁడులేఁడు నీయట్టి సుగుణరాశి దొరుకుట దుర్లభము గాదా

విదూ- ఇంతస్తుతియునన్నే? అహాహ॰ (అనినవ్వుచున్నాఁడు)

బల- ఆర్యులార! నాసర్వస్వము మీకిచ్చినను యిప్పటినాసంతోషము తీరదు. ప్రస్తుతము పుత్రికకొట్టివరుండు చేకురునోయని యెంతయు వగచుమాకు మధ్యాహ్నకాలచండమయూఖసంతప్తుఁడగు వానికినవ్యామృతవృష్టివోలెఁ గడుంగడు నానందము నగూర్చితిరి- ఆహా! రారాజుతో వియ్యమందుటకన్న నాజన్మమునకుసార్థకమేమున్నది. ఇదిగో నాభార్యతో యోచించుకొని మనవిజేతు-

విప్రు- సందేహమేల? తల్లియనుమతిలేక పిల్లలవివాహవిషయమిసుమంతయు నెత్తంజనదు ఏమా?

క॥ లలినెంతయు నవమాస
మ్ములుమోసిసను స్తకష్టములనొందియున
వ్వెలఁగనియ నేక హేయ
మ్ములగుపనులకోర్చుతల్లి ముఖ్యముగాదే॥

బల- (ప్రక్కకుఁజూచి) ప్రియురాలా! వింటివా శశిరేఖపెండ్లిమాటలు!

రేవ- (సమీపించి) నాథా! వినుచున్నాను.

బల- మఱినీయభిప్రాయమేమి?

రేవ- (ఒకనిమిషమాలోచించి) ప్రాణేశ్వర! నాకొక్కసందియము మాత్రము బాధించుచున్నది. పాండవులుద్యూతాపజితులయి యాదవులకుఁబోవునప్పుడు సుభద్రాభిమన్యులిచ్చట నేనిలిచియుండిరిగదా? అప్పటినుండియు మనశశిరేఖయు నభిమన్యుఁడు గలసియాడుకొనుచుండఁ బ్రజలందఱు (శశిరేఖ యభిమన్యునిభార్య యనియొక్కటనొక్క వక్కాణించుచుండిరి. మఱియు నిప్పుడు "పాండవులు కాలముపప్పి కానలనుండఁదోడబుట్టినది. తమయింట జీవనము సేయుచున్నదన్న చులకనచేఁగదా పిల్లనితరులకిచ్చికొంటిరి! అనునపవాదము రాకమానదు. ఎంతటివారును లోకులకు వెఱవవలెనుగదా! లోకములోఁ బ్రజలనేకులు లోకనిందకే వెఱచుచున్నారు. పరమార్థము దేవుఁడెఱుంగును.

బల- (నిరుత్సాహముతో) అయ్యో! అతిరభసప్రసారముగల సెలయేటిప్రవాహమునకు పెద్దకొండయడ్డువచ్చెఁగదా! (కొంతతడవాలోచించి)

ఉ॥ మంతనమేమిటో చదభిమన్యునకీయఁగనైనలోకవి
శ్రాంతరమావిశాలుఁడగు రాజకుమారునకీయనైననీ
చింతను నామనంబవుర చేష్టలుడక్కి చలింపదాయయు
స్వాంతముక్రిందుమీఁదులనుగల్గినలోహశలాకపోలికన్ ॥

(మఱియు నాలోచించి నిశ్చయభావముతో) ప్రియసీ! నీవిట్లు లోకపరిపాటిచేఁబలుకుచుంటివే కాని యిందలిపరమార్థము కనిపెట్టలేకున్నావు. లోకములోమేనఱికమనునొకవెఱ్ఱిచేఁ గొందఱుగుందుచున్నారు. ఎప్పుడుఁ గ్రొత్తసంబంధమునన్నయానందము ప్రాచీనసంబంధమందుండదు. అదిగాక యెంతయుఁ గ్రొత్తసంబంధసంగ్రహము సేయుచుండిననే కాని లోకములోఁ బలుకుటుంబములకైకమత్యముగలుగదు. ఇంకొకటి ఒకగొప్ప పండుగల చెట్టువిత్తనము నాటగా దానిమొక్క దానికన్నఁ జిన్నకాయలుగాఁచును. దానివిత్తును నాటగా దానికన్నను చిన్నకాయలఁగాచును. ఇటులనే రానురాను బొత్తిగబలహీనమగును. మనుజులును గ్రొత్తగ్రొత్తరక్తసంబంధము చేఁగడుబలియులుద్భవింతురు గాని యేకప్రకృతి రక్తము నేగలవారు మాటిమాటికినిగలయుచుండినఁ గడుబలహీనులుబుట్టుదురు. ఇది ప్రకృతిశాస్త్రమర్యాద. ఇవియన్నియుఁ గాకుండనీయుము శశిరేఖ నభిమన్యునకిచ్చిన నాకేఁగాని నీకుఁగాని తేలుము వ్రాటలనదుగనా?

శేష- నాథా! నేను జెప్పవలసిన దిక నేమున్నది? ఎవరికైనను బిడ్డదానికిఁ దగినవరుఁడు దొరకవలెనని కోరికయే కాని వేఱుగాదు కాబట్టి

గీ॥ అత్తగోత్రంబు దైవరపములు పేఁచివార
లిరువురకుఁ బ్రాణసముగఁ బ్రాణయుక్తుఁ డగు మ
రూపమున మారుఁ గేరెడు చూపరిమన
పుత్రికకు భర్త గావలె ముఖ్యముగను॥

తరువాత నో! తమచిత్తము.

బల- (సవిమర్శముగా) అయ్యలార! వేయు నేల? వివాహకార్యములలో మాత్రము మేనల్లుఁడుగీనల్లుఁడు ననుమోమోటమికట్టిపెట్టవలెను రత్నమువంటిపిల్లను మేనల్లుఁడని యభాగ్యున కిచ్చి దానికమితిమీరినదుఃఖము గలుగఁజేసినపాపము చేరౌరవాదినరకములనుభవించుట కంటె లోకాపవాద మెట్లయిన భరింపవచ్చును. లోకులు కాకులువంటివాండ్రు. లోకానుసారముగ నడుచువారొక్కరును లేరు. అట్లునడచినేనియుఁ గతిపయదినములలో వాఁడు సర్వభ్రష్టుఁడై చెడకమానఁడు. లోకములోఁ బ్రతిమనుజుఁడును నెల్లెయినరోజుగడచుటయుఁ గొంతడబ్బు వెనుకఁబడుటయు నితరులదోసము లెంచుటయు ముఖ్యధర్మములుగాఁ జూచువారుగాని లోకజ్ఞానము గుణదోషవిచారము; మానుషధర్మజ్ఞత; ఇవిగలవారెక్కడనోగాని లేరు. అట్టిపిచ్చిలోకులని యెదరన్న భీతియెవరికి? ఇట్లునిందించెడు ప్రతివాఁడును స్వవిషయము వచ్చినప్పుడు వేఱగును. తదితరులు వానినిందించుటకై లోకులగుదురు. అదిగాక యొక గృహస్థుఁడు సమస్తకష్టసుఖముల నెఱిఁగి తనసంసారమును దానుద్ధరించుకొనుచుండ దానిలాభనష్టములతో సంబంధము లేని పయితేలుగాఁ బ్రొందలును సంగతిసందర్భముల నెఱుఁగకయే వానిచే యకృత్యములకు వంకలొత్తుచుండుటనీ లోకమునకుఁ గడు దురభ్యాసమయినది. ఇట్టిదురభ్యాసములఁబోకార్ప సర్వేశ్వరుఁడనుగ్రహించెడుఁగాఁత! లోకోభిన్నరుచిః॥ అనునట్లు లోకులందఱు నొకపంథ నెప్పుడును డువఁబోరు. "వృషభస్యతుశంకిం వా కాకస్య శ్రమకారిణం॥ అనునటుల నెద్దుపుండు కాకికి నొప్పియా? కాఁబట్టి చిరంజీవియుగులక్ష్మికును నాకూఁతునిచ్చెదను దఱు చేసియిప్పుడు శుభముహూర్తనిశ్చయము సేయుఁడు.

విప్ర- (ఆలోచించి) ఎల్లుండి తెల్లవాఱుజామున తారాచంద్రబలములినవద్యములుగ సు

స్నవి. అదియేమంచిముహూర్తము.

బల- సరే అటులయినమీరప్పుడు తఱలిరావలెను. ఇదిగో ఈకర్పూర తాంబూలమందికొనుండు. (ఇచ్చుచున్నాడు)

విప్రు- (పుచ్చుకొని) దీర్ఘాయుష్యమస్తు. ఇఁకమాకుసెలవొసఁగుము.

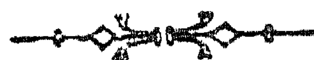
బల- చిత్తము. దయనుంచుఁడు.

(తెరలో వైతాళికుఁడు)

చ॥ పొలములనుండికర్షకులు పోయెదరిండ్లకుసైచకొండకున్
గొలఁకులడస్సివారిఖగ కోటితటాద్రినిఁజేరుమండెనీ
ఇలనినుఁడుగ్రతేజమున నేఁచుచునుచ్చనుబొందివెల్గగా
ఖలనివహంబునోలెనతికార్శ్యముఁబొందెదునీడలిప్పుడున్॥

బల- (పైకిఁజూచి) ఓహో! మధ్యాహ్నమైనది. నేనునభ్యవహారాదికృత్యముల నిర్వర్తింప నేగెదను. (అందఱునిష్క్రమించిరి.)

ఇది ప్రథమాంకము.

శ్రీ

బలజా సౌభద్రీయము.

ద్వితీయాంకము.

రంగము-కృష్ణమందిరము.

(అప్పుడు పరిచారకుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు-)

పరి-(ఆకాశమువంకఁ జూచి) ఆహా! సర్వధర్మములను సంపూర్ణముగఁ ద్రొక్కినట్టి పెద్దపెద్దలే సత్యము తప్పుచుండ నిఁక నస్మదాదుల లెక్క యెక్కడ? బలరాముఁడు తనకూఁతుఁ శశిరేఖ నభిమన్యునకిచ్చెదనని తొలుతనుండియు వచించుచుండి యిప్పుడు దుర్యోధనుఁ డడుగఁబంపఁగనే యుబ్బి పట్టి వెంగలియై పిల్లను లక్ష్మణునికిచ్చెదనుగాని యభిమన్యునకీయనని గంతులు వేయుచున్నాఁడు. కేవలధనము నే కోరినాఁడుగాని గుణదోషముల నెంచినవాఁడు కాఁడు. పాండవులు సర్వదేవతా ప్రసన్నతగలవారు. ఈకార్యము గుపటికను నాకు నమ్మకము చాలదు. ఊఁ! ఇంతకొక పరమార్థము గలదు.

క॥ కాఁగల కార్యములన్నియుఁ
సాగకమానవల్ల సరసిజభవుఁడే
యేగడియ కేదిగూర్చునొ
బాగుగ యోచింప ధర్మపద్ధతి నెప్పుడున్ ॥

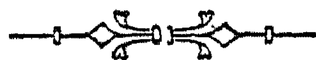
(తెరలో)

సాధు! దాసీపుత్ర! సాధు! క॥ కాఁగల కార్యములన్నియు॥ నను పద్యము మరలఁ జదువఁబడుచున్నది.

పరి- ఓహో! మన ప్రభువగు శ్రీకృష్ణభగవానులు సభామంటప మలంకరింప దయచేయుచున్నారు? నేను నాయన పార్శ్వవర్తినయ్యెదను- (నిష్క్రమించెదు)

ఇతి ప్రవేశకము.

[అంతట సత్యభామాద్వితీయుఁడై శ్రీకృష్ణుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు-]

కృష్ణ-సాధు! దాసీపుత్ర! సాధు! (క॥ కాఁగలకార్యములన్నియు॥ ననుపద్యమును ; అలఁ బఠించుచున్నాఁడు-)

పరి- అయ్యా! ఇదిగో యాసనము నిందుదయచేయుఁడు.

ఉభయులు-(కూరుచున్నారు.)

కృష్ణ-(ఆకాశమువంకఁ జూచి తలపంకించుచు) ఆహా! సర్వలక్షణసంపన్నుఁడును మేనల్లుఁడునగు నభిమన్యుఁడుండ మాయన్నగారికి లక్ష్మణుఁడల్లుఁడు గావలసి చ్చెఁగా!

సత్య- నాథ! గీ॥ కూఁతుఁగలవారలవ్వలఁగూరుచుండ
వారికోరికలన్యునివలననుండ
నిట్టినిష్ఠురవాక్యములిచటమీరు
పన్యసించుటవలననౌఫలమిఁకేమి॥

గీ॥ అలధనంజయసుతుఁడు మేనల్లుఁడగును
మీకుసీరికిసమముగ మేనువర్ణ
అట్టియెడధర్మమువ్వలఁగట్టివార
లుండమీరిట్లుపల్కుటయుక్తమగునె ॥

అదియునుఁగాక యభిమన్యునిప్పటిస్థితిఁజూడఁ; బూజ్యులయిన బావగారి యుద్రేకముఁజూడ; శశిరేఖ నభిమన్యునకుఁ గూపఁబూనుట పట్టివెఱ్ఱితనము.

(తెరలో)

మత్తకోకిల-ఎన్నిమాయలుగల్గుచుండెనిదేమిచిత్రమొ! చూడఁగన్
జిన్నిప్రాయమునుండినాకలసీరిపుత్రికకోడలా
నన్నమాటలుకల్లలై యిపుడద్భుతంబులువుట్టె నే
నెన్నఁడైనను నెగ్గొనర్చితినే మొసీరికిదైవమా ॥

కృష్ణ-(చెవియిచ్చివిని) అక్కటా! సుభద్రవచ్చుచున్నదిగదా! ఈపెకీసంగతి యింతలోన యెట్లుతెలిసినదో; ఈపె నెట్లూరడింతును?

సుభద్ర-(నిట్టూర్పువిడుచుచుఁ బ్రవేశించుచున్నది-)

కృష్ణు- సోదరీ! ఎల్లప్పుడుఁ గలఁకఁదేఱియుండు నీముఖంబీదినమున బొత్తిగఁ గలఁకఁ బాఱి ఛిన్నవుచ్చుకొని కడుదీనత్వమును సూచించుచున్నది?

సుభ- నావంటిమందభాగ్యురాలికి దీనత్వముగాక ధీరత్వమెట్లువచ్చును.

కృష్ణు- దుర్వారదైవదుర్విలాసముచే నీభర్తృకాంతారసంతానములఁ గ్రసించుచున్నను నీవుఖేదపడియెదవను చింతచే నెంతయు జాగరూకతతోనున్నవారము గాని వేఱుగాదు. అట్టియెడ నీవింతవంతనొందుటకుఁ దగిన నూతనకారణమేమి?

సుభ- అబ్బా! ఏమియు నెఱుఁగనివానిఁబోలి యెంతచిత్రముగా నటించెదవోయి! శశిరేఖనులక్ష్మణునకిచ్చెదరఁటగా! (కన్నీరు పయ్యెటనొత్తికొనుచు) కాలవశమున నా భర్తయడవులఁబడి తిరుగుచున్నను లక్ష్మీసమానురాలయిన యీపిల్లను జూచుకొని రోజులుబుచ్చుచుంటి నట్టియెడ నామనోరథము అన్నియునడఁగె- నా కొంగుమాట వోయె. హా! పాపఁపుఁ గాలపురుష! సాధుబాధక! ఆహా?

(యేడ్చుచుక్రిందఁ జతికిలఁబడుచున్నది)

కృష్ణు- (లేవనెత్తి సేదదేర్చి) అమ్మాయి! ఇంతవెఱ్ఱిదానవయితివేమి? నేనుండ నీకుమరియొకలోటు రాఁగల్గునా?

సుభ- ఔను ఇదివరకు నేనట్టులే నమ్మియుంటి అదియుంతయునడచివదిసరేకాని, బలరాముని కడ కొకసారివోయి సందేహనివృత్తిజేసికొని యవలసినమాటలని వత్తమా?

కృష్ణు- అడ్డమేమి? పోదమురమ్ము- (ప్రక్కకుఁజూచి) సాత్యకీ!

సాత్యకి- (ప్రవేశించి) అన్నా ఏమితమయాజ్ఞ.

కృష్ణు- బలరాముఁడు శశిరేఖ నభిమన్యునకీయననెనఁట! కనుఁగొందమురమ్ము.

సాత్యకి- (సక్రోధవైవర్ణ్యముగా) ఇదిగో సర్వసిద్ధుఁడను-

అందఱు (నడచుచున్నారు)

పరి- అయ్యా! ఇదేబలరామసౌధము-

అందఱుఁబ్రవేశించిరి-

రంగము-బలరామాంతఃపురము.

(బలరాముఁడు సింహాసనస్థుఁడైయుండఁ గృష్ణుఁడును సాత్యకియు సుభద్రయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు-)

బల- కృష్ణా! ఈయాసనమునఁ గూరుచుండుము- సాత్యకీ! నీవునిట్లు గూరుచుండుము-

సుభ- (తనలో) ఏమి యీచిత్రము! ఇదివరకెప్పుడు నత్యానందముతోనుండు నీతండీది

నమున నన్నుఁజూచి తూష్ణీంభావమును వహించినాఁడే! ఇట్టిరగుద్దినట్లు నే

చ్చినకార్యము గ్రహించినాఁడు గాఁబోలు! ఔర!!

క్రిష్ణు- (సింహాసనముపై నొకచేయియుంచి నిలువఁబడి) అన్న!

క॥ కాఁగలకార్యములన్నియు

సాగకమరిమానవల్ల సరసిజభవుఁడే

యేగడియకేదికూర్చునొ

బాగుగయోచింపధర్మ పద్ధతి నెపుడున్ ॥

కాఁబట్టి తోడబుట్టినది దర్శనమునకు రాఁగాఁ గూరుచుండుమనియైనయనఁ జెల్లదో

ఆవలవ్యవహారములకేమి?

బల- నేనుగూరుచుండుమని రాజమర్యాదలు జరుపుటకీమె క్రొత్తగ వచ్చినదాయేమి

సుభ- అన్న! నన్నుఁగూరుచుండుమనిన నతనివాసిబీఱువోదా? నన్నొకరుగూరుచుండు

మనిచెప్పనేల? నేనుక్రొత్తగరాలేదు. నేనుగూరుచుండెద. (ఒక్కచోఁగూ

రుచుండి యన్నగారితో నేమోచెప్పబోవుచున్నది.)

విదూ- (తనలో) బలె! ఈయమ్మ వెనుక నొకసారినన్నుఁ గసరివేసినది, ఇప్పుడీమెను వం

చించుటకు మంచిసమయమువచ్చినది. (పైకి) అబ్బ! మనకిప్పుడెక్కడను లేనివే

దయాపులువచ్చెను! ఎవనితో నేకార్యమున్నదో యెఱుఁగకపో-

బల- చాలించుము, తుంటేఁగొట్టినఁ బండ్లు రాలె,ననినీకెందు కీయసందర్భపుఁబ్రశంస?

విదూ- అయ్యో! ఇతఁడేమో మనమాటననుసర్తించు ననికొని విజృంభిగితిని. నన్నే పెయెదుట

నేవంచించినాఁడు. ఇకఁదలఁదడవికొని మనమూరకుండుటయే పని.

క్రిష్ణు- అన్న!

గీ॥ చెంతనున్నట్టిస్త్రీయమా చెలువవిడిచి

పరుల పెల్లునకాశించుభంగిసుతను

సర్వలక్షణయుతుఁడును స్వస్ప్రునుతుండుఁ

బార్థజానకీయునంటివేపరులఁగోరి?॥

అదిగాక.

క॥ మేనత్తకమ్ముఁదప్పింపఁగమానిలేగుణ

ద్వితీయాంకము.

దోషమండ్రుమహితాత్ములిలన్
గానసుతెనుబార్ధజునకు
దానమొసఁగిదానభువినిధన్యుఁడవగుమీ॥

బల- కృష్ణ! నీపక్షపాతఁపుమాటలు విని నేనెట్లుమోసపోదును?

ఉ॥ లక్షణవంతుఁడై వెలయులక్ష్మణునల్లునఁ బోల్చి చెప్పెదా
భిక్షకుఁడైనపార్ధజునిఁ బెద్దగఁ జెప్పెదవిక్షువంచు నీ
పక్షమెచూతుగానియతివన్ దగుభర్తనుసూపఁజూడవే
సాక్షియె? కాక; సోదరునికూఁతుర దేడఁ బ్రియ్యలెచ్చటన్॥

క॥ తాఁదాల్చినకుందేటికిఁ
బాదములిలమూఁడఁటంచుఁ బల్కెడుభంగిన్
బీదయగుపార్ధపట్టిని
సోదర! కురుసూనుఁబోల్పచోద్యముఁగాదే॥

క॥ నవముద్రసభక్ష్యాన్నము
లెస్సడావలఁద్రోసిగంజినేకోనసెంచుం
భువివాఁడులక్ష్మణునివిడి
వివరింపకపార్ధజునకుఁ బిల్లనొసంగున్॥

కృష్ణు-(సుభద్రవంకఁజూచుచున్నాఁడు.)

సుభ- అన్నా! గీ॥ ప్రాణనాథుఁడుమఱఁదులుబావలెల్ల
విధివశమ్మునఁగానలవేఁగుచున్న
మీఱుసిరిగల్గియిటులుండమీరునాకు
దిక్కటంచునమ్మిఁద్రికరణముగ॥

చ॥ పురజనులందఱుంజెలఁగిపూర్వమునుండియుఁనీతనూజనా
వరసుతుభార్యయంచననివారణవాక్కులఁబల్కుచుండిరా
పరువునునిల్పియన్యునకువన్నెలకుప్పను పెండ్లిసేయఁగన్
మరలకసాదరంబుగనుమాయభిమన్యునకీయుటొప్పగున్॥

క॥ చెల్లెండ్రమాటలన్నలు
చెల్లించుటలెస్సయగుటఁజిరజీవుఁడుమే

నల్లుండభినుమ్యనకును
బిల్లందయచేయుమదియేబ్రీతియనదగున్॥

క। ధనవంతులయినవారికి
దనయుల నెవరైన వోసఁగాదరదిఘునంబే
పెనుబీదవానికిచ్చిన
ఘనుడకెయిహాపరములందుఁగల్గుశుభంబుల్॥

బల- ఆహా! ఎంతచిత్రమైన మాటనువింటిని నేడుసుభద్రా! ఏదీ! ఇప్పుడునీవుపలికిన ముద్దుమాటలుతనివిదీఱలేదింకొకమాఱువచింపుము చెల్లెలా! నీకొమరునకు నాకూతునీయవలయునో! నీవసిగ్గేలలేదు! ఆహా! పాడులోకము! తమకోరికఁ జెల్లించుకొనువిషయమున నీప్రజలకుఁయుక్తాయుక్తములుతోఁచవుగదా! రత్నమువంటిపిల్లనుగొంతుగోసినీకొడుకునకుఁ గట్టిపెట్టక పోయినలోటేమి? నీకొడునకుఁ బెండ్లి కాకపోయిననెవరికిచింత? ఏమిమునిఁగిపోయె! బాగుబాగు! నీకోరికఁ జూడనందనిమ్రానిపండ్లకఱ్ఱులుసాచుటగానున్నది. లోకములోనొకముష్టి వాఁడు తొలుతగుప్పెడుభిక్షమనుచువచ్చి యొకగడియ కూరుచుండనిచ్చిన భోజనాధికారియగును. అట్లున్నది నీయడియాసలు!

మత్తకోకిల॥ కూఁడుగుడ్డలతోడఁదృప్తిలికూర్మినుండక పైపయిన్
గోడలంపుపచించెదోబలె! కొల్లబోవునెభాగ్యముల్
చేడె! యేదగృహప్రవేశముసేయఁజేతు వెకోడలన్
జూడఁజూడఁగనిట్లుదోఁచెనె! చోద్యమయ్యెఁగనుంగొనన్॥

గీ॥ కామధేనువునింటనుగట్టిపెట్టి
కట్టెలకుఁబ్రాకులాడెడుకరణిఁదోఁచు
యక్షరాట్టుల్యులక్ష్మణునవలవిడిచి
కొండద్రిమ్మరియగుపార్థుకొడుకుకీయ॥

సాత్యకి- (చివ్వునలేచి) అన్నా?

ఉ॥ అర్థిలిలేనిచోసుతనువాకపపాత్రునకీయనంటివా
దుర్మదులైనకౌరవులస్తోత్రముసేయుచుఁబెద్దసేపుస
త్కార్యులఁబాండుపుత్రులనుగాఱులు పల్కసహింపవచ్చునే

ధర్మనిధాన! నీరసనదాల్చెదు సెట్లుమహాత్మదూషణన్॥

సుభ- (దైన్యముతో) అన్నా!

సీ॥ మృగరాజవిక్రములగుపాండుపుత్రులనెడఁబాసి మీయింటఁగడుపుఁగూటి
కిటులుంటచేఁగదా! యింతిపలుచనైతిసైనఁబో చెల్లెలనగుటఁగాన
దప్పేమియన్న నాతనయుఁడు లెస్సైనఁగోడలేరాకుండఁగొల్లవోసె
మున్ను నీవాడినవన్నియేమాయెనువద్దాపహ్నాతికం బెఁదప్పఁగలదె
తీతినిదుశ్చింతులెద్దానిజేయఁదగరు
చెల్లబో! సేనుబోయెదసిగ్గువచ్చె
నింకనీవునుకురురాజునేకముగను
కట్టఁగట్టుకవేగ్రాడుఁడుట్టిగట్టి॥

విదూ- హలాయుధ! ఏడుతరములనాటి తోడఁబుట్టినపడుచ కనులఁదడివెట్టిన దండె
మననున్న ఐస్త్రీములగ్గినంటుకొన్నవఁట సుమీ!

సుభ- (కృష్ణునితో) అన్నా ఇంతేకద!

కృష్ణు- నే నేమిసేతునమ్మా?

గీ॥ సేనుబల్కెడుమాటలు నీళ్ళకన్నఁ
బలుచనగఁజూచియెప్పుడుఁ బల్కుసీరి
పాండవులయెడనాకెప్డు పక్షమంచు
గాన నే నేమిసేతును కన్యపట్ల॥

మాయన్న నాకెపుడును పాండవపక్షపాతియనియే పేరుంచినాఁడు- నావలన నగున
దేమియులేదు- నీవదిస్కగల చోటికిఁబొమ్ము-

బల- అబ్బ! కృష్ణునకెక్కడనులేని పౌరుషమువచ్చినదే!

కృష్ణు- సహోదరిసముఖమునకు వచ్చిన నాపై నతికఠినోక్తుల నొప్పించి పోనాడినమీ
యట్టి ధర్మవర్తనులకుఁ బౌరుషముగాని ధర్మవర్తనులగు పాండవులయెడ ప
క్షమువహించిన నాకు నిజముచేతఁ బౌరుషముండుటతప్పే.

విదూ- వహ్వావ్వా! కృష్ణుఁడు నామనసునకు వచ్చినవాఁడు తనలో (బెల్లముగొట్టిన
రాయివలె హలాయుధుడూరకుండెను. ఏమనునోచూచెద)

బల- (కోపముతో చేతులుచాచి) వాసుదేవ ఈపె నర్జునునకిచ్చి యింతగాననుభవిం

చిత్రమి- ఇఁకశశిరేఖ నభిమన్యునకిచ్చి రెండుచేతుల జుట్టైదవుగాఁబోలునేమి !

కృష్ణు- అన్న ! ఇష్టస్త్రీ కర్తృకము కార్యములయందు దోషారోపణముఁ జేయుటకుఁగా ... "అంసర్వత్రవర్జయేత్" , త్తమన్యాయమున సుభద్రయందతి ... యుండును కావున నది వర్జనీయము కాదే ?

(తెరలో)

చ॥ కిలకిలమంచుఁ గూయుచును గీములఁజేరెడుఁ బక్షిసంఘముల్
బలువలు మెల్ల మెల్ల నవలంకరణక్రియలన్ మెలంగెదర్
చెలువుఁడుసత్ప్రథానుగమశీలుఁడు చల్లనిరాజువచ్చునం
చలరుచుఁ బూర్వదిగ్వనితయాసన మందను రక్తిఁజూపెడున్ ॥

బల- (సక్రోధసంభ్రమముగా) ఇఁక సాయంకాలమయినది కాలకృత్యములకును నే నేగెదను-

(నిష్క్రమించెను.)

కృష్ణు- బాగుబాగు ! (తలయూచి) సుభద్రి ! నేను కాలోచిత కృత్యములఁ దీర్చఁ బోయెదను నీవు వగవకుండుము- నీబిడ్డఁడు బెండ్లికాకపోడు- నీకోరికయెట్లో నట్లు జరగఁగలదు- నీవు ధైర్యముగా నుండుము- సేవక ! మార్గము !

సేవ- అయ్యా ! ఇట్టిట్లు-

(ఉభయులు నిష్క్రమించిరి-)

(తెరలో) పంచచామరము-

బలే ! పసందు మేల్ శబాసు పాథ్ఱనందనుండు కా
నలందు వ్యాఘ్రసింహ ఖడ్గ నాగశల్యపోత్రులం
బోలోపాలం ముఁబట్టిచావ మోఁదిశౌర్యమూర్తినా
విలక్షణంపు రూపుదోఁప వేటనుండి వచ్చెడున్ ॥

సుభ- (చెవియిచ్చివిని) అదిగో నాకొడుకు వేటనుండి వచ్చుచున్నాఁడు ! ఇప్పటి మాటలతని కెట్లుచెప్పుదును-

అభిమన్యుఁడు- (ప్రవేశించి కొంచెము సేపుజూచి) అమ్మా ! నీముఖవిమాజినము మిక్కిలి విచారమును మెల్లడించుచున్నది- కారణమేమి ?

సుభ- (మోమువంచి యూరకున్నది-)

అభి- (సమీపించి) తల్లీ ఒకవేళ నపవులలో శ్రమలఁబడు నా పితృజనముకడనుండి యే మియు వర్తమానము దెలియలేదుగద (తొందరపాటుతో) వారికి క్షేమమేకద !

సుభ- (ముఖముప్రక్కకుఁద్రిప్పుకొనుచున్నది)

అభి- (తనలో) అయ్యో ! ఈమె యేసంగతియుఁ జెప్పకున్నదేమికర్తము ? (కొంచె ము యోచించి) కాని ! నాపితృజనము క్షేమముగనే యున్నారు- లేకున్న నీమె యిట్లుండదు- నాపైనేదేని కోపకారణమున నిట్లున్నదిగాఁబోఁచెదను- (తల్లి పాదములపైఁబడి సబాష్పగద్గదికముగా) జననీ !

సుగంధి॥ చిన్నిగోలనైననన్నుఁ జిక్కువెట్టఁబాడియే
యెన్నఁడైననీకుమాటు సేవొనర్చినాడనే

సుభ- (కోపముతో నభిమన్యు నావలను గెంటి తాను విముఖముగాఁదిరిగినది)

అభి- (లజ్జాక్రోధములతోఁ జివాలునలేచి)

సుగంధి॥ అన్న కన్నతల్లికిట్టు లాగ్రహంబుఁ దెచ్చియుం
కన్నిసేయనేమిలాభమీయసుల్ త్యజింతుఛీ ॥

— (ఒరయొఱలోని కత్తిఁబెఱుకుచున్నాఁడు-)

సుభ- (దిగ్గనలేచి) అయ్యయ్యో ! కుండగీడ ! త్వరపడకుము ! త్వరపడకుము- (అని యొక్కయొకచేఁ జేయిపట్టికొన్నది)

అభి- (రోషముతోఁ జేయివదిలించుకొనఁజూచుచు) అమ్మా ! మాతృదేవతాసహ్యావ ర్తనుఁడగు నీసుతుని మఱియొకతీరుగానిమ్ము-

సుభ- అబ్బాయి ! నీకోపమెంతమాత్రమును లేము శాంతించుము-

అభి- అటులయిన మఱినీవిచారకారణమును జెప్పుము-

సుభ- (నిట్టూర్పువిడుచుచు) కుమార, అభిమన్యు-

చ॥ అలశశిరేఖనీకుఁ బ్రియయౌనని నేముదలమ్మియుండని
న్నలతిఁగజేసి కౌరవుల కర్పణసేయఁగఁ బూనెసీరి యీ
ఖలునకు నెన్నఁడైన నపకారమొనర్చితినన్న లేదు సా
మ్ములమధిఁగోరివారలకుఁ బుత్రికనీయఁగనుద్యమించెమా ॥

అభి- (విఱుగగపుతోఁగూడిన నైరస్యముతో) తల్లీ ! ఘోర ! ఎంతవెఱ్ఱిదాన వైనీవు క్షోభించి నన్ను క్షోభ పెట్టితివి- బలరాముఁడు తనగర్భవాసజనితయగు శశిరే

ఖను దనకిష్టమయినవారికిచ్చుకొనుపట్ల నీయాటంకమేమి ?

సుభ- అదిగాదు కుమార ! బలరాముఁడు పిల్లనీననుట యెట్లున్నను నన్నీ దేహము

డువఁదగినన్ని కాలులాడినాఁడు ఎట్లు వగవకుందును- ఆమాటలువినుము-

బెట్టిన కూడును తానిచ్చిన గుడ్డను కట్టి మూలనుండక సకలైశ్వర్య సంపన్ను

లగు తెఁకూతును నేకోడలనుట తప్పట- కొండ్రదిమ్మరియగు నీతండ్రితో వి

మంచుట కామధేనువను బోనాడి కట్టెలమ్ముకొనినట్లట వేయేల అన్నమా

లన్నటులే జెప్పెదవినుము. (కూడుగుడ్డలతోడ, నవరసభక్ష్యాన్నము కామధే

నింట ననుపవ్యములనుజదువుచున్నది.)

అభి- (పాముపలెబుస్సకొట్టి యతికష్టముతోఁ జెవులమూసికొని)

గీ॥ అక్కటా! పాపియాసిరియాడినట్టి

ప్రల్లదంబులనేలనాయుల్లమవియ

వేలువేలుగఁజెప్పెదువీనులెంతొ

తూఁట్లుపడనిట్లనెనెనిన్ను దుర్మదమున॥

(మల్లఁజఙచి)

పంచచామరము॥ సరే! సరోజనేత్రినీయసాగకున్నఁబో! బలే

దురాత్ముఁడౌసుయోధనుఙనుతుల్ కడంకఁజేసియా

పరేతరాట్సుతాదులఙ్ప్రభాకరాగ్నితుల్యులన్

గరంబునిందసేయునేమికారణంబొ చూచెదన్॥

మ॥ బలరామానుజులుయాదవుల్ మఱియునా పాపాత్ములౌకౌరవా

ఖ్యులునిరేజభవాదిసర్వదివిజుల్ త్రైలోకముంభూమియున్

బెలుచందాకినరూపుమాఁపిజనకుల్ ప్రీతిల్లగానిప్పుడా

లలనంజేకొనిపెండ్లియాడెదనునాలాపందఙున్మెచ్చఁగఙ్॥

(అనిధనుష్టంకారము నేసిపోఁబోవుచున్నాఁడు)

సుభ- చేయిపట్టుకొని

గీ॥ కొడుక! నీవిప్పుడేగమ్మాఖుఙలుగిణింతు

లౌర! గయ్యాళియాసుభద్రమ్మయనుచు

బిల్లనీనన్నఁబోయెఁబో! చెల్లుగాక

మామపైఁగ త్తిఁగట్టుటమానుతండ్రి?

అభి- పెనిమిటినివిడిచిపుట్టినిల్లే సౌఖ్యదాయక మనియెంచుమూఢురాలు లోకములోఁబలు కష్టములనొందెదరుసుమీ?

గీ॥ "భర్తకైయగ్నినైనను బడఁగవలయు" ననున్యాయమెఱుగవే

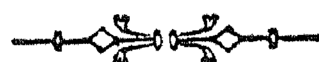
సుభ- నాయనా! ఇందునాలోపమేమియును లేదు. నేను వెంటవచ్చెదనని యెంతవిలపించినను నిసుగువైననీసంరక్షణమునకై నన్నిచట నుండుమని నీతండ్రినాకాజ్ఞ ఇచ్చినారు.

పరిచారిక- అమ్మా! భోజనసమయమయినది దయచేయవలెను.

సుభ- కుమారా ప్రాతఃకాలమున భుజించివేటకయి జని అలసివచ్చితివి- ప్రొద్దుపోయినది భుజించినవెనుక యోచింతములెమ్ము-

(అందఱు నిష్క్రమించిరి)

ఇదిద్వితీయాంకము.

శ్రీ

బలజా సౌభద్రీయము.

తృతీయాంకము.

రంగము-శశిరేఖాంతఃపురము.

(అప్పుడుచంపకమాలప్రవేశించుచున్నది-)

(తలపోయుచు) ఔర! ఇంతలేసి శౌర్యములుండునాగాఁబోలు! నిన్నరాత్రి సుభద్ర; తానుపతితోఁగూడ నెచ్చటికోఁ బోయినట్లు వదంతికలిగినది. ఎచ్చటికోయేమి? పాండవులకడకేకావచ్చును. ఔను! కాకేమి? బలరాముఁడాడిన మాటలకు సుభద్ర యింకయుఁ బరమశాంతురాలుగనుకనే యోచించుకొన్నది మఱి నాబోటిదిగావలసినది! అప్పుడె ప్రాణత్యాగముచేసియుండును! పోయెఁ బో! ముందీసంగతి శశిరేఖ వినినంతనే యాపెనెట్లుపట్టఁగల్గుదుము దైవమా! ఇది వఱకే యభిమన్యుని మనసుదీఱ తలఁచు చూడనైతినని కడువిలపించుచున్నది. ఇప్పుడీసంగతి మఱియు మిక్కిలిగాఁ బొక్కునుగద! కానిమ్ము! ఎట్లెట్లో జరుగగలదు. (ప్రక్కఁజూచి) అదిగో శశిరేఖ సఖీసహితముగా నీవైపునకేవచ్చుచున్నది. నేనింకొకదెసకేగెదను. ఈసంగతినానోటఁజెప్పలేను-(నిష్క్రమించెను)

ఇదిప్రవేశకము.

(అంతటశశిరేఖయు సఖులును బ్రవేశించుచున్నారు)

శశి- సఖీ! శీలవతీ! ఈమధ్య నాహృదయమేమో వాచామగోచరమయిన యవస్థనొందుచున్నదిగదమ్మ!

శీల- చంద్రముఖీ! మనశశిరేఖహృదయసంభ్రమకారణము నీవేమయిన నెఱుఁగుదువే!

చంద్ర- గుణ[illegible]కురాలవగు నీవనుగ్రహింపవలెను. నేనుచేయనకేపెద్దన్

శీల- అటులయ్యిన నీమగండు మిగుల పన్నోలకుప్పగదా! నీవెట్లు,

మధురవాణి- మీకాలోచనమీరదు కయ్యములాడుటయే కాని శశిరేఖ వంత బాపరైరి.

చంద్ర- ఆపనిసేవి. నీ నలాలుకు తియ్యనిమాటలచే సఖురాలి సంగతియు నాపవసను

మధు- సరే, నీమాట నేల వ్యర్థము సేయవలెను. నాకిట్లు తోఁచుచున్నది వినుఁడు.

గీ॥ వయసువచ్చినతోడనె వనితలకును
మగనిజతఁగూర్పఁ దలఁతురు మహినిబ్రజలు ॥

చంద్ర- (చప్పట్లుగొట్టుచు) ఆ! తెలిసినది! శశిరేఖ మనోవ్యథకు కారణము నాకును తెలిసినది!

గీ॥ బంతులనుమీఁటికుచములీపగిదినుండఁ
బాపమీబిడ్డ మనసెట్లువశమునొందు ॥

శశి- (సకోపముతోఁగూడిన చిఱునగవుతో) మచ్చికలార! మీతోఁజనవిచ్చి ముచ్చటించుట నా చేతప్పు.

శీల- అబ్బ! మన స్త్రీజనమునకున్న మహోద్రేకమే యీజెట్టు! తల్లిపుట్టిల్లు మేనమామకెఱుకయన్నట్లు నీసంగతులన్నియు నాయొద్దనా శశిరేఖా? విను మఱి-

గీ॥ బలియుఁడును రూపవంతుఁడు భాగ్యశాలి
యైనమగనినిగూడి సౌఖ్యంబునొంద
నమ్మరో! చిత్తచాంచల్యమావలుంచ
నిమ్మతిదుర్విస్వర్గనిభమ్ముగాదె ॥

శశి- (అతిమోదముతోఁ బారవశ్యమునొంది) అమ్మలార! చల్లగవచ్చి ముంతదాఁచ నేల? నేనును నా ప్రాణనాథుఁడైన (నిట్టూర్పుపుచ్చుచున్నది-)

శీల- చెప్పుము- చెప్పుము- అభిమన్యుఁడును-

శశి- (లజ్జాహర్షములతో) యింతనాటనుండియుఁ గలసి మెలసి యాడికొనుచుంటిమిగద! ఇప్పుడీరాణివాసమను కారాగృహమునఁబడి యామహాభాగునిఁజూడకుండ నెన్నినాళ్లు గడపఁగలనో?

మధు- అమ్మా! ఎప్పుడును సంతతసాన్నిధ్యముచే నంతమోహముండదు. తొలుత నీతీరుగ ననోన్యదశ నాకాంతుఁడే [illegible]
గనుండదు. దైవానుగ్రహమున [illegible]
గనప్రవసనమానమువన [illegible]

శశి- ఆహా! ఏమి తేనెలొలుకుచు నాపరితాపమణంచినవే నీతియ్యమాటలు!! ఏమైనను నామనస్సంతకంతకు వశముదప్పుచున్నది- "గతకాలము మేలువచ్చుకాలముకన్నన్" ॥ అనునటుల వెనుకటిదినములన్నియు దాగుడుమూతలచేతను, గజ్జనగూళ్ళచేతను, బొమ్మలపెండ్లిండ్లచేతను' అతిసౌఖ్యముగ వెడలింపబడినవి- (సబాష్పగద్గదికము గా) ఆదినములింకజూడబోముగద! ఇప్పుడంటివో! యసంఖ్యాకములగు మనోవ్యథలునన్ను బాధింపదొడంగెను. నాకిప్పుడేమియోగాని మిన్నువిఱిగి మీదబడినట్లున్నది- ఏమి సేతును?

చంద్ర- ఆశేషజనరంజకంబగు నుద్యానవనమునకు పోవమురమ్ము. అచ్చట సుఖముగ బొద్దుపుచ్చెదము.

శశి- సరే, మీయిష్టము- నడువుడు.

అందఱును (లేచినడుచుచున్నారు.)

చంద్ర- (ముందుచూచి) ఓహో! సఖీ! ఇదిగోయుద్యానము-

అందఱును-(ప్రవేశించిరి.)

శీల- తరుణీ! నీవలెనేతరుణమయిన జిగిగలయీయుద్యానవనమును జూడవమ్మా! ఇచ్చట.

గీ॥ బొద్దుమల్లెలువిచ్చియీభూమినంత
గప్పెసౌరభమదిగాకకప్పురంపు
టనటిచెట్లులసొబగునీయందమయిన
యూరువులతోడవియ్యమునొందుచుండె॥

మఱియు శుభసూచకంబులనేకంబులు పొడగట్టుచున్నవి. ఎట్లంటివో?

మ॥ చెలి! చూతారుణపల్లవంబులనుభక్షింపన్ మదంబెక్కికో
కిలసంఘంబులుమూర్యరావములునాగీపెట్టనీ తేంట్లువే
శ్యలనన్ "రి" యని మేళగింపుసలుపన్ శశ్వత్క్వణత్కారముల్
లలిప్వస్తుల్పచరింపువిప్రులనగశ్యాణంబునీకొప్పెడున్॥

శశి- (నీరసభావముతో) ప్రియసఖీ! మందభాగ్యులకొక్కడశుభమ్ము సేయును నేని ఈయుద్యానమునన్ బొద్దుపుచ్చుటకువచ్చిన నాకిచ్చట నేటికెదుఱీదుటయైనదే!

ఉ॥ చూతములెల్లబూయ, సిరిచూలియఘవేరణ లేఖవాఁ్రియనెం
తోతమకంబుమీఱబికయూథముగూయ, ద్విరేఫసైన్యముల్

ప్రీతిగ మోసియు, సామనస్సుఖీతినిమున్నెడు మందమారుత
వాసితము దేహమంతట నువహ్ని విధంబునఁ గాక వెట్టెడున్॥
ఆహా! అలబ్ధఫల మనోరథములకివియన్నియుఁ బరమశత్రువులుగదా! (నిట్టూర్పు
తోఁ జదికిలఁబడుచున్నది)

మధు— సఖీ! ఇంత చేతఁగానిపని చేయుచుంటివేమి? మానవతులు తమ సౌందర్య సౌశీల్యా
దులచేఁ బురుషులు తమకువశులగునట్లు సంచరింపవలయునకాని యిట్లు బేలతనము
గానుండనగునా! (లేవనెత్తుచున్నది)

శశి— (అటునిటుఁ జూచి)

గీ॥ కడఁగి యేడాకు లనఁటినిగాఁ గలింపఁ
దాపవిశ్రాంతియౌనో కో! తలఁచిచూడఁ
గానినా బోఁటిగ త్తెకుఁ గష్టమదియుఁ
దాపమార్పంగఁ గల్గుటతలిరుఁ బోఁడి॥

(అప్పుడే టాకులనఁటి చెట్టునుగాఁ గలించికొనియులికిపడి)

గీ॥ ఉవిద! సల్పఁగ సప్తపర్ణోపగూహ
నము నుదుస్సహ తాపోపశమనమునకుఁ
గేవలంబుగ వైరుధ్యభావమొందె
హుతవహుశమింప వేల్చినఘృతమువోలె॥

మధు— ఇప్పుడు నాకొక్కయుపాయము తోఁచుచున్నది.

శశి— (తొందరతోడి దైన్యముతో) అదేమో సెలవీయుమత ల్లీ!

మధు— ఆఁ! ఏమియీశశిరేఖయనునయము?

శశి— (కోపముతోఁ బుల్కుపుల్కునఁ జూచుచు) పిల్లికిఁ జెలగాటము ఎలుకకుఁ బ్రాణ
సంకటమనునట్లు మీరిప్పుడునన్నుఁ బరిహసింపక మఱేమిచేసెదరుఁ? (కన్నీళ్ల
విడుచుచు) మీరింతకఠినహృదయులు

మధు— నెచ్చెలీ! కోపము సేయకుము ఎవ్వరికినియౌవనచాపల్యమే నీప్రియునియాకృతిని జి
త్రపుఁ బల్కపైలిఖించి చూచికొందువేనికొంత కాలయాపనము కావచ్చును.

శశి— (ఆలోచించి) సఖీ! (నిట్టూర్పుతో) ఆచికోనసాగదే? ఏమా?

గీ॥ వాసియాననమాత్రంబె వ్రాయునంత

గుం దెరఫ్పుల్ల నియక్కటా! ఘోరముగను
గన్నులను వేఁడిబాష్పములు గ్రాలఁ జేయఁ
బూను నా మొగమింకెటు పూర్తి సేతు॥

(తలపకించి)

కానిమ్ము! అంతపటక్కైనవ్రాసి చూచెదను? (పలకపైవ్రాసి)

ఓహో హో! (అని మూర్ఛబోవు చున్నది)

సఖులు- (పన్నీరుజల్లి లేవనెత్తుచున్నారు)

శశి- గీ॥ తెల్లఁదామరలను నవ్వికొల్లలాడుఁ
బోల్ల సవ్వల్ల భాగ్యమో చెల్ల వినవె
అదియయసాకంతమాయసమట్టిలాగు
భంగి నా మనసు నువశపఱచుకొనియె॥

ఔఁ- సఖీ! నీవు బొత్తిగ నలసియున్నదానవు. కొంచెము సేపీసెజ్జపై బవళించి నిద్రించుము.
చిత్తైకాగ్రతతో నున్న నీ కుకలనైనను బ్రియదర్శనమగునేమొ?

శశి- ఊఁ! అదియును గట్టిదే.

గీ॥ వల్లభుని బాయు దావపావకు నికన్న
నెక్కుడగు వేఁడిమనమును గ్రుక్కఁ జేయ
నెక్కడిదె నిద్రసుఖమేమ నింతయున్న
లోప మేమిటఁ గల్గు నెలోల నేత్రి॥

కాబట్టి మనయీయారంభములన్నియును నిష్ఫలములు. నేనొక్క పరమార్థంబు నె
ప్పెపవినుండు చంద్రుఁడు లేక కుముదము వికసింపదు. కావున నప్పుడు శరణమువ్వ
తియో.

సఖులు- అబ్బ! అట్టులనిమాటెంపంబులు నీవు సేయకమ్మా.

శశి- లేక ప్రియజనగాఢాలింగన సుఖస్థితియో.

(తెరలో) తథాస్తు తథాస్తు

అందఱును- (చెవియిచ్చి వినుచున్నారు)

శశి- మనచేటియగు సీమంతిని వచ్చుచున్నది. ఏదో మంచిమాట వినఁబడునట్లున్నది-

సీమంతిని- (ప్రవేశించి)

గీ = నీకుఁ బెండిలి యయ్యెడు నీరజాక్షి
యెల్లిసు ముహూర్తమనుచునీ తల్లి నన్నుఁ
బెండ్లిసింగారమును జేయఁ బ్రేమమీఱఁ
బోడితెమ్మని నన్నంపెఁ దూర్ణముగను॥

శశి- (నిర్విశేషానందపరవశయై) చేటి! ఈకంకణమును జేకొనవే- (అనియిచ్చుచున్నది-)

సీమం- (పుచ్చుకొని) అమ్మలార! త్వరగారెండు

అందఱును- (లేచినడుచుచున్నారు)

సీమం- (ముందుచూచి) ఇదిగో గృహము. రేవతీదేవి నీకొరకై నిరీక్షించుచున్నది.

అందఱును- (లోపలఁబ్రవేశించిరి.)

రంగము- రేవతీదేవియంతఃపురము.

(రేవతికూర్చుండి యుండగా సఖులతోఁ గూడ శశిరేఖ ప్రవేశించుచున్నది.)

రేవతి- (శశిరేఖను గాఁగలించుకొని) పుత్రీ! ఈదినమొక్కసారి యయినఁ గనఁబడలేదెక్కడుంటివింతసేపు?

శశి- తల్లీ! ప్రొద్దుఁబుచ్చుటకై యుద్యానవనమునకుఁ బోతిని-

రేవ- సరే! ఈపీఁటపైఁగూరుచుండుము నీకలంకరించవలెను.

శశి- (పీఁటపైఁగూరుచుండి) అమ్మా! నాకీపునరలంకారకారణమేల? నేనింతకుముందేకద యలంకరించుకొనినది.

రేవ- అదియంతయు నలంకారముగాదు- ఇప్పుడు నీవు వివాహాలంకృతవయ్యెదవు.

శశి- (తనలో) హృదయమా! ఇఁకనైన స్తిమితపడుము-

రేవ- (అక్షతలు చేతఁబట్టుకొని)

క॥ నీయత్తకడుపుచల్లగ
నాయతమైమాతృగర్భ మదియునుచల్లై
యైయెల్లపుడొప్పెదుసిరి
రాయానిక్రుపగల్గునంతరాయరహితమై॥

(అక్షతలు శశిరేఖశిరముపైఁజల్లి) పరిచారకలారా! ఇఁకమీరు మీమీయుత్సవములఁజేసికొనుఁడు- నేనేగెద.

(నిష్క్రమించెను-)

శశి- సఖులార ! ఇదియ నాకానందసమయము- సరస సల్లాపములతోఁ బ్రొద్దుబుచ్చ రమ్మా.

గీ॥ మనసుకోరికదీఱంగ మంచిసమయ
మిపుడచేకూరెసఖులెల్ల నిచటనుండి
రహహా ! యీసుఖమునకంటె నరయనెట్టి
సుఖముసుఖమన్ని నెంతురేసుదతులార ॥

మధు- మనసరససరసనుండ సరసములకేమికొదువ.

సరస- (తనలో) ఈమెనాకే తాటియాకులు గట్టుచున్నది- దీనిసేరీతినైనను జిన్నబుచ్చెదను- (పైకి) మధురవచనా ! నీపెదవియందేదో గంటుకనఁబడుచున్న దేమమ్మా?

మధు- గీ॥ కల్కి ! రాజిల్కసుధజిల్కఁ జిలికిపలుక
ప్రేముడించిముద్దాడంగఁ బెదవిఁ గఱచె

సర- ఓ ! గీ॥ పత్తులకుఁబండ్లపైఁబ్రియ భావముంట
దొండపండనికాఁబోలు తోయజాక్షి ॥

శశి- సరసవచనా ! మధురవాణి వివాహమయినచిన్నదిగదా నీకీయనుమానమేలనే ?

మధు (రబ్బసముతో) అవునులే నీకును రేపటితో నాయాటంకముతీఱునుగా!

శశి- (వెనుకకుఁజూచి) ఇదిగో మనచంద్రికవచ్చుచున్నది.

చంద్రిక-(ప్రవేశించి) సకియా ! ఏమిచెప్పుదు నీయదృష్టము!

సీ॥ జాకాసనాయిలుబాగుగా మ్రోయంగఁ దూర్యరావమ్ములతోడమించి
తెల్లవాఱినభంగి దిశలెల్లదీపింప వేలుమత్తాబులు వెల్గుచుండ
దేవాంగనాసమదేహాలువేశ్యలు చిత్రలాస్యంబులుసేయుచుండ
వందిమాగధరాజి వందనంబులుసేయ సకలవిద్వజ్జన సహితముగను
విపులరథ హయ గజ సైన్య విస్తరాతి
పాదఘట్టననిర్గతబహుపరాగ
చుంబితాకాశులైకడు సొంపుమీఱ
వచ్చివిడిసిరివరరాజ వైపువారు ॥

శశి- ఆశ్చర్యమాశ్చర్యము!! పాండవులకునుగౌరవులకునుబద్ధవైరముకాదటే! అట్టియె

డఁబాండవకార్యమునకుఁ,, గురురాజువై పువా, లేలవచ్చెదరు?

చంద్రి- ఇదికడుఁజిత్రముగనున్నది! బలరామపుత్రికలైన నిన్నుదుర్యోధనపుత్రుఁడైన ల క్ష్మణునకిచ్చుచుండ నిందుఁబాండవులెచ్చటవచ్చిరి? వారడవులలోనె.

శశి- (వివర్ణతతో) నిజమే నాసఖీ! (తొందరపడుచున్నది)

చంద్రి- నీతో నేనెప్పుడైననబద్ధముసెప్పతినో?

శశి- (దేహముకంపించినోటఁదడియారగద్గదస్వరముతో) హా? పాపపుదైవమా! నేనేమి తప్పు జేసితినని నన్నిట్లుమరణశరణముగాఁ జేసితివి? (అని నేలఁబడియేడ్చుచున్నది)

సఖులు-(నిరుత్సాహలయి విన్నబోయినముఖపద్మములతో) అమ్మా! లెమ్ము. ఇంకనువిచా రించినిజమును దెలిసికొందము. అంతకునదియేనిశ్చయమయినచో నిట్టి విరోధులగు శశిచంద్రులతోడిపొత్తునీకేల? మన్ననయేల? ఎట్లులైననీ కోర్కెఁ జెల్లించెదము లెమ్ము.

శశి- (లేచి) సఖీ! నాకేమియుంగానరాకున్నదిసఖీ! ఇక్కడకునామనోరథమింతపూ ర్తియయినది. మఱినాప్రాణసముఁడయిన సుభద్రానందనుఁడెచ్చట నేమిసేయు చున్నాఁడు?

చంద్రి- ఈవార్తనువినఁగా నేతల్లితోనడవులకుఁబోయినాఁడు.

శశి- కష్టము హాకష్టము! అయ్యో! క్షతముపై క్షారముగూడపడినదా? ఓప్రియతముఁ డ! పూర్ణిమాసుధాంశునిబోలునీ నెమ్మొగమికఁ జూతునా?

(అనిమూర్ఛబోవుచున్నది)

సఖులు-(అనేకశైత్యోపచారములనేదదేర్చుచున్నారు)

శశి- (లేచి) తండ్రీ! నీకెంతవిరోధినైతిని! ఓతల్లీ! లోకములోఁదండ్రులెట్లున్నను ద ల్లులుపిల్లలఁబ్రాణతుల్యులుగఁజూతురనియెదరు. అట్టియెడనీకునుచేదైతినో? సుయోధన! నీకుమారునకునన్నుఁగూర్పఁబోవుట కాకిముక్కునకుదొండపండు గట్టుటగదా! లక్ష్మణా! అలభ్యారంభము జుమీనీకోరిక! హాప్రాణనాయక! నా తండ్రిధనికవశంవదుఁడై నన్నీయనన్నంతమాత్రమున నన్నుదరిలేనివియోగసాగర మునముంచిపోనగునా? నామనసేమికట్టితివి? దానినినీకిదినదికేయిచ్చియుంటిని కాదా? అయ్యో! మగవారికేమికొఱత? వారెటులైనఘనులే. (స్వైలక్ష్యాందో ళనముగా) ఓసఖి! ఈప్రపంచకమంతయు గాఢాంధతమఃపరిపూరితమయినట్లు

న్నదే. (ఉలికిపడి) అబ్బ! ఏమియీమలయవాతము! నిప్పులుగురియుచున్నది గదా! (దక్షిణదిశోన్ముఖియై) ఓచందనజన్మ! మహాభాగ!

గీ॥ దక్షిణంపుదిక్కు యమునకు స్థానమండ్రు
తలఁపనీకును స్థానంబె దానఁజేసి
యేకసంస్థితినోపను జేసఁబోవుఁ
ప్రాణిహింసయె యెప్పుడుఁబనులుమీకు ॥

[అప్పుడు చంద్రముఖినిఁ గౌఁగలించుకొని]

పంచచామరము- సరోజనేత్రిరో సఖీ ప్రచండమారుఁడేఁడియా
ద్విరేఫకీరశారికాదివీరసేన గొల్వఁగన్
గరంబు నాయురంబు నేయఁగా శరంబు బూనెనో
వరాళివేణి నేవిరాళి బారిఁదాళనేకటా ॥

(ఆకాశము వైపు చూచుచు)

హా! కామదేవ! సంకల్పసంభవ! పుష్పబాణుఁడవైన నీకింతవేఁడి యెట్లువచ్చినదోయి? నేనొక్కటి యూహించెద.

గీ॥ తొల్లి శివఫాలవీతిహోత్రుండు సోక
భస్మమాత్రుఁడవైతివి భావజాత
దానిలేశము నీవింక దాఁచియుంటి
వేమొ! లేకున్న నీతాపమేలఁగల్గు॥

(సక్రోధముగాఁ దలపంకించుచు) కానిమ్ము అబలనగు నాశాపమహాత్మము చూడుము!

గీ॥ నీకు పుష్పములతూపులు నేలఁగూలు
నీదు మీనంపుఁ డెక్కెంబు నీటఁగలయు
నీదు విల్లెప్డు భక్ష్యమై నీరసించు
నాగుదతిఁ జేరకో రతినయవిహార।

ఓరీమనోభవ! నీవుపుట్టినిల్లుగట్టు బెట్టఁజలమునపట్టినకట్టెఁడివి. నాహృదయంబునఁ బుట్టి దానినే యాహరించుచుంటివి, దుష్టజంతువులను పాలనంబుసేయఁజనదు. పాముకుఁ బాలుపోసి పెంచినట్లుల ప్రియజనసమావేశాశంకాపరంపరలచే నిన్నుఁ బెంచితిని. నిప్పులపుర్వున్నారక విడిచిపెట్టెదవా? (అప్పుడు క్రీడాశుకము కవకవంగా యనదిరిపడి) ఓసి పక్షీ! ఏమి

బాగవనే! చిన్ననాటనుండియు నాచేఁ బెంచఁబడియిప్పుడు మన్మథునిఁ దత్తడి నైతినని కాబోలు నన్నుఁ జిక్కుఁబెట్టుచున్నావు! సరే! మంచిదిలే! (కొంచెమాలోచించి) అమ్మలారా! నాకేమిగతిఁ జెప్పెదరు?

శీల- అమ్మా! నీతండ్రి తానుదుర్యోధనుని వియ్యంకుఁడననిపించుకొనఁ జూచినాఁడు గాని నీయిష్టమెట్లో యించుకయు యోచించిన వాఁడుగాఁడు. అట్టిస్వలాభప్రవణుఁడగు తండ్రితండ్రియో? అదియునుఁగాక నీవుత్రికరణశుద్ధిగ నభిమన్యు వరించితివి. ఇప్పుడు వేఱొండుపురుషునిఁగూడితి వేని దోషము వాటిల్లును. పతివ్రతలయినయుత్తమ నాయకలు తాము వలచినవానిని కాని యెట్టియిక్కట్టులయందైనను వేఱొకని వరించరు. కాఁబట్టి నీవిప్పుడొకపనిఁ జేయుము. జాబునొకదానిని వ్రాసినీప్రియునకుఁ బంపుము. ఇదివఱకు నీయనురాగమునట్లతఁగాఁ జవిచూడనందున నిన్నువిడిచిపోయినాఁడు. నీజాబునుజూడఁగనే వచ్చి నీకోర్కెఁదీర్పఁగలఁడు.

శశి- అవును నిజమే అట్లుచేసినను అతఁడువచ్చి నరాఁగలఁడు కాని నాఁడప్పుడప్రాణత్యాగము సేయుదానను.

(జాబువ్రాసి త్వరగతియను చేటికిచ్చియనునయపూర్వముగా)

చ॥ త్వరగతి! నీవుపోయియలపార్థజుఁగాంచి మదీయవార్తలన్
సరణిగఁ జెల్పి వానిమదిఁజక్కఁగఁద్రిప్పియొ యైననీదుచా
తురిఁ బ్రమరించు మంత్రియముతోఁగల శేపుణాల బుజ్జగించి నా
స్మరజదవాగ్ని నార్పఁగను సత్వరఁ దేగదె సన్నుతాంగునిన్॥

(అనిచేతనున్నరత్నాలకంకణమీయఁబోవుచున్నది)

చేటి- అమ్మా! నీచేతికంకణము నీయకుము. నాకునీయనుగ్రహమే కావలయును.

శశి- (చేటిచేతులుబట్టుకొని) అమ్మా! త్వరగా రావలెనుసుమీ!

చేటి- వేయేల? చూచెదవుగా! అప్పటిభుజియించి యిచ్చటఁ జేయికడిగికొనునట్లు వచ్చెదను. సరేగద! (నవ్వుచు) నాపేరెవరు? హుఁ! (నిష్క్రమించెను)

శశి- (నిట్టూర్పుతో నాకసమువంకఁజూచి) అబ్బా! ఈపాపఁపుచందమామయేయు బయలుదేఱినాఁడే! ఓరీ! చంద్ర! నిప్పులగురిసెదవే? మంచుకుగీమునకునీకీయుష్ణమెక్కడిదోయి? ఔను! నీకిది సహజమేగా?

గీ॥ పాలమున్నీటజన్మించిపావకుండు
నీవునిరువురుసహజులై నెగడితిరిగ
కానసహజానుగుణ్యదుష్కర్మమీక
కెట్టులబ్బకయుండెడుకట్టచంద్ర॥

ఔరా! నీపేరుమోసికొని బ్రదుకుచున్నన న్నెహింసింపవలెనా?

ద్విపద॥ హాచంద్రతారేంద్రహాదోషసాంద్ర
చూచుచుండఁగనింతచుల్కనబుద్ధు
లెటులఁగల్గెనో తెల్ప నేఁజాలనీకు
కుటిలాత్మ నీతోడఁగూడిపుట్టిరిగ
యలపాలమున్నీట నైరావతంబు
తలఁపసుధాఘుటధన్వంతరులును
కౌస్తుభరత్నంబుకల్పవృక్షంబు
స్వస్తిస్వరూపిణిసర్వేశురాణి
వారలందఱునునీవలెజీవహాని
కారులైరొకో చూడుకల్మషహృదయ
నినుఁబాముకఱచుటనీకళలన్ని
యునువియచ్చరులుభక్షణసేయుటయును
మొదలుగాఁగల్గినమోసంబులన్ని
యొదవకుండినను నీవొదిగియుండెదవె
హరుబండిచక్రమ్మెయమరినఁగాని
మరణంబునొందకమఱియుంటివెట్లు
గురుభార్యఁబొందినద్రోహుఁడవగుటఁ
జిరజీవివైయిట్లు చెలఁగుచుండితివో
అకటా "పాపీచిరాయు" వన్మాట
నిక్కమయ్యెర యామినీచర శ్రేష్ఠ॥

(చేతులుజోడించికన్నులుమూసి)

ద్విపద॥ హాదైవమాయిట్టియాపదనాకుఁ
బాదుకొల్పుటనీకుఁ బాఁడిగాదకట

యెప్పుడేపాపంబు నేఁ జేసినాను
యిప్పుడీవెతలకు నెఱఁ జేసినావు
అక్కటాఁ కరహాబ్ధియడుగున ముంచి
యిక్కరణిఁగ నేఁచ నేమి న్యాయంబు
నీకింత నాపయి నిష్ఠురమున్నఁ
జేకొని యొకసారి చెండాడరాదే॥

(యెలుగెత్తి గద్గదస్వరముతో)

హా లోకరక్షక! నాపైనీకింత కక్షయేల? నీవింత శ్రమపడ నేల? నిన్ను సుఖ పెట్టుటకై నేనసిద్ధమయ్యెదను. చూడు! (అని పైఁట కొంగు చేనుఁజే బెట్టుకొనుచున్నది)

(అంతరిక్షమున)

క॥ చెలియా దుండగముడుగుము
పలుగాకులు మూర్ఖులెన్ని పల్కిన వినకు
త్వలపతే! క్షణ! శ్రీకృ
ష్ణుల దయ నభిమన్యుఁ గూడి సుఖియింతు బలే॥

శశి- (చెవియొగ్గి వినియాశ్చర్యహర్షములతో) ఓహోహో! నేనెంత పుణ్యము జేసికొంటినో! ఎండలో నెండి యుండియున్న వానికి మేఘాడంబరధ్వనివోలె నీవాక్యము నామనస్తాపముఁ గొంత చల్లార్చినది! ఇదెవరు వచించిరో! కొంచెము యోచించి ఇదియాకాశవాణిసూక్తిగా నచ్చును. ఆకాశము వైపు చూచి ఓయాకాశదేవత నీపాడితప్పని దానవు తప్పక నన్ను నావల్లభునిఁ గూర్తువేని యిప్పుడ యీనానాలంకారములన్నియు నీకు ముడుపు గట్టె నీకీర్తిమాత్రము నానోటఁ గట్టి కొనితి గెదను, (కొంచెము స్తిమితపడి) అబ్బ! ఇప్పటికొకతీరైనదే నామనోవ్యథ! సఖులారా! అమృతతుల్యమగు నీవాక్యము వినఁగా నేసుఖపారవశ్యమున నిద్దురవచ్చుచున్నది. పాపము! మీరును బోయి నిద్రించుఁడు. నేనును నిద్రించెదను.

సఖులు- అమ్మా! మానిద్దురకేమి? ముఖ్యమైన నీవు సుఖముగ మాకు దక్కితివి. ఇఁక మాకును సుఖనిద్రగలుగును సెలవిమ్ము.

అందఱు- (నిష్క్రమించిరి.)

ఇతి. తృతీయాంకము.

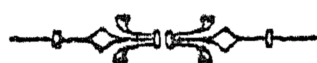
శ్రీ

బలజా సౌభద్రీయము.

చతుర్థాంకము.

ఘటోత్కచాశ్రమము.

(నిలిచియున్న పింగళుఁడును మూర్ఛపడియున్న కరిబలుఁడును ప్రవేశించుచున్నారు)

పింగ- ఓహో! కరిబలుఁడు మూర్ఛపడియున్నాఁడు. (సమీపించి) ఓరికరిబలుఁడ కరిబలుఁడ! (అని చేతితో బుజముపైఁ జఱచుచున్నాఁడు.

కరి- (కన్నులువిప్పిచూచి) నాయనా! పింగళుఁడవు కాఁబోలును ఈదినమున నాకరిబలమంతయూ గంగపాలైనది.

పింగ- ప్రాణసఖ! ఏమియిట్లుగాఁ జెప్పుచుంటివి?

కరి- చెప్పెదనుగాని ముందునా దేహమున నాటుకొనియున్న యీబాణములను బెటికివేయుము.

పింగ- (అతికష్టముతోనలుగులనుపీకి) మిత్రుఁడా మెల్లగాఁజెప్పుము.

కరి- (నిట్టూర్పువిడుచుచు) ఏమిచెప్పుదునోయి! ఈదినమునఁ జంద్రబింబమును దొంగిలి ముఖము గనముచుకొనిన యొకసుందరియు మన్మథుని యపరావతారముగు నొకకుర్రఁడును మనవనముఁబ్రవేశించిరి.

పింగ- నరులకీ యరణ్యముగమ్యమే! ఎట్లువచ్చిరి?

కరి- పింగళా! మొదటినుండియు నీగుణము లేనిపోనిప్రశ్నలువేయుట కాటపట్టె నేనో? ప్రస్తుతము కొనయూపిరితోనున్నాను. నేఁజెప్పెడుమాటలు నోరెత్తకని ని యూరకవానినుము లేనిచో నన్నేలపీడించెదవు నాయనా?

పింగ- అవును ప్రస్తుతమునీవు బొత్తిగ పీలుదప్పియున్నావు ప్రశ్నలు వేయనులే! చెప్పు పాపము! !

కరి- ఆచిన్నవాఁడు నిర్భయుఁడై మనవనమంతయుఁ దిరుగుచు మార్గావరోధములగు వృక్షములను నఱకుచునుండుటఁజూచి యానరులనిరువురఁబట్టుకరండని మనప్రభువగు ఘటోత్కచుఁడు నాకాజ్ఞనీఁగా నరమాంసములభించెనను ప్రీతిమనమున ముప్పిరిగొననట్టహాసముజేయుచు బిఱబిఱఁజనుదెంచువఱకెచ్చటనుండియో యొకబాణవర్షముగుబగుబవచ్చినది. నేనందుఁబడి లేవఁజాలక యిచ్చట మూలఁబడినీవు లేపగానూపిరిఁ దెచ్చుకొన్నాను. తరువాతనేమిజరగినదో నాకుఁదెలియదు!

పింగ- ఓరీ! గట్టిగానఱచకుము ఆరాచపిల్లవాఁడిప్పుడు మననెత్తిపైదైవమయినాఁడు.

కరి- (చివాలునలేచి) అదెట్లుబాబూ!

పింగ- నీవపజితుఁడవైనతరువాత స్వయముగా ఘటోత్కచుఁడే వచ్చినాఁడు అప్పుడు వారిరువురకును ఘోరయుద్ధమయినది. అన్యోన్యమపజితులుగాక బ్రహ్మాస్త్రప్రయోగములకై ప్రయత్నించుచుండ భగవంతుడగు వేదవ్యాసుండు ప్రత్యక్షమై వారిరువురకుఁగల బంధుత్వములు దెల్పిసంధిజేసినాఁడు.

కరి- ఔర! విపరీతము ఆబంధుత్వము చెప్పవేమోయి?

పింగ- మనరాజుగారి కామె పినతల్లియఁట- ఆకుఱ్ఱఁడామె సుతుఁడఁట. వారిపేళ్ళు సుభద్రయు నభిమన్యుఁడు నఁట-

కరి- (ఒకానొకవీక్షణమైన వింతతీరునభినయించుచు) కాఁబట్టియే బాబూ, నన్ను జెత్తెఁగఁగొట్టి-

పింగ- (చూపునిగుడించి) ఓరి ఇఁక నోరుమూయుము అప్పుడుకాదిప్పుడు తెగును మనచెత్త మనరాజును సుభద్రయు నభిమన్యుఁడు నిక్కేవచ్చుచున్నారు- లే, పోదము- (నిష్క్రమించిరి) ఇదివిష్కంభము-

(యథానిర్దిష్టముగా సుభద్రాభిమన్యుఘటోత్కచులు ప్రవేశించుచున్నారు-)

ఘటో- వత్స! నిన్నెంత తూలఁగొట్టితిని నేను గడుఁబాపినైతినిగద-

క॥ తమ్ముఁడ! మృదువగునీదే
హమ్ముకునిశితాస్త్రపంక్తి నలయించికడున్
సొమ్మసిలఁజేసినట్టిక
రమ్ములుఖండలకు నాకరమ్ములుగావే ॥

క॥ అడవులనిటు సిరులకుఁగడు.
నెడమైపడిపోవు చుండ నింకయు నేమం
బడిగిమిము నాదరింపక
వడిఁగొట్టెదునన్నుఁబోలు వాఁడుంగలఁడే।

అభి- అన్నయ్యా ! నేనుమాత్రమేమిచేసితిని నీవుపెద్దవుగనుక నెఱుఁగకనైనను నన్ను శిక్షించవచ్చును నే నెఱుఁగకనైనఁ గలనైనఁ బెద్దలఁ దిరస్కరించఁగూడదుగదా ! అట్టియెడ మీపట్లనైన నాయవిధేయతను ముమ్మాటికి మన్నింపవలెను- (అని పాదములపైఁబడుచున్నాఁడు-

ఘటో- (అభిమన్యుని లేవఁదీసి శిరము ముద్దాడి) వత్స ! కమలాకరము మరకరందముగాక మఱేమిజిలుకును ? (సుభద్ర వైపుతిరిగి) అమ్మా ! బుద్ధిలేమి మిమ్ములశ్రమపెట్టితిని రక్షించుము- (అని పాదములపైఁబడుచున్నాఁడు)

సుభ- పుత్ర ! దుర్వారమగు దైవము చేయించెడుపనులు జేయుచుందుము- నీతప్పేమున్నది- దీనిని మఱచిపోవములెమ్ము-

ఘటో- (లేచి) అయ్యో ! ఎట్లు మఱవఁగలను?

ఉ॥ తల్లిరో ! యిట్టివార్తనువిలల్ వినవారినిఁ జూడనెట్టులన్
జెల్లును నేఁడు నేనిటులఁ జేసితినంచెటుదెల్పఁగల్గుదున్
దల్లడమొందిమీరిటుల నావనభూమికి రాఁగరండటం
చల్లననేద దేచి-తగినట్టిసపర్యలొనర్చనైతిఁ గా ॥

సుభ- నాయనా ! గతజలసేతుబంధనమునఁ గార్యమేమి ?

ఘటో- అమ్మా ! నా సౌధమునకుఁబోదమురండు

(అందఱును) నడుచుచున్నారు.

ఘటో- (ముందుకుఁజూచి) ఇదేనా సౌధము నాతల్లిహిడింబియు నాకైవేచియున్నది- లోపలఁబ్రవేశించుఁడు-

[అందఱుప్రవేశించిరి)

(అప్పుడు హిడింబి సింహాసనస్థితయై యుండ సుభద్రాభిమన్యులతో ఘటోత్కచుడు ప్రవేశించుచున్నాడు.)

హి. డింబి- నాయనా ! వీరెవరు ?

ఘటో- అమ్మా వీరు నీమఱందియగు నర్జునుని దార పుత్రులు

హిడింబి- (తొందరతో) ఏమీ నాచెల్లెలా ? సుభద్రను కౌఁగలించుకొని యభిమన్యుని శిరముముద్దాడి ఇవిగోయీయాసనములఁగూర్చుండుఁడు- అందఱును కూరుచున్నారు-)

ఘటో- (సుభద్రతో) తల్లీ !

గీ॥ ఫాలనేత్రునిగెల్చిన పార్థునకును
దారవయ్యును లోకైకవీరుఁడనగు
నాకుఁబినతల్లివయ్యుఁ గాననము వెంట
నక్కటానీవురానేల నమ్మనేఁడు ॥

సుభద్ర-(తలవంచుకొన్నది)

అభి- (అతికష్టముతో) అన్నా !

మానిని॥ ధర్మసుతాదులు దైవవశంబునఁ దారడివిన్ నసియింపఁగదా
నర్మిలితోబలరాముఁడునన్నుమదంబునఁదోడ్కొని పోవనటన్
ధర్మముమీఱక ద్వారకమాతులధామము నందున నుండఁగఁబ్రా
కృర్మవశంబునఁ గాసిలియిట్టులఁ గాఱవింబడి రాగలిగెన్ ॥

ఘటో- (కోపముతోలేచి) మీకుఁబ్రతికూలఫలదమగు నట్టికారణమేమి?

సుభ- నాయనా! ఏమిచెప్పుదును (సభాష్పగద్గదికముగా)

సీ॥ బలుఁడాత్మపుత్రినిఁ దొలుతనాపుత్రునకిచ్చెదనని వచియించియిప్డు ।
కఠినతవహియించి కౌరవపుత్రునకిచ్చెదనంచువాక్రుచ్చినాఁడు॥

ఘటో- (కనుబొమలుముడివేయుచున్నాఁడు)

సుభ- పోయెఁబో గాంధారిపుత్రు నే పల్మాఱులింతలంతలుగ వర్ణించినాఁడు.

ఘటో- (పండ్లుపంటపటగీచుచున్నాఁడు)

సుభ-సీ॥ అక్కటా! మహానీయులగు నీదుతండ్రులఁబేరు పేరులఁదిట్టి త్రోపేలినాఁడు.

ఘటో- (దేహమునుండి పొగలూదుచున్నాఁడు.

సుభ- గీ॥ ఏమిచెప్పుదుఁ బుత్రకా! యిట్టిమాట (కన్నీళ్ళనొత్తికొనుచు) కూఁడుగుడ్డలె లేవాయెఁ గోడలేల? కడుపుఁగూట్టికినాయిలు గాచియుండి! యిట్లు పేరిలినవ్వులికిడ్తునని యెం॥

ఘటో- (పట్టరానికోపముతో నొక్కిపెట్టుచునా చిక్క)

మ॥ అవురా! మేలు! శభాసయారె! బలుఁడాహా! యెంతవాఁడయ్యె నా।
హావధుర్ధర్వకర్థనుఃప్రకషణాకషణాహం కారఘోరస్ఫుర।
న్నవనానా విధచిత్రశస్త్రి రచనానైపుణ్యమాయారణ।
వ్యవహారజ్ఞుఁడనన్నునైన మదిలో భావింపకిట్లాడెఁగా!॥

క॥ ఐనం గానిమ్మాయన।
మానము మానం బెమనకు మానము దుఃఖం।
బౌనయహీనుని నిమిషము
లోనవమానించివత్తు లోకులు మెచ్చన్॥

(అభిమన్యునిఁజూచి)

తమ్ముడా! నీపరాక్రమే మెమో యత్యధికమనియింతదనుకసంతసించుచుంటినే వేర్లు గలిచికొని నీరసభావముతో) లోకైకవీరుఁడనగు నన్నే డీల్చతిచిన నీయస్త్రజాలము నీ ప్రతిఃత్తులపై బడకుండుటకుగారణమేమి అయ్యో యెంతచిన్నతనపుఁ బనిచేసితివోయి బలరాముడు ల్లనీయకున్న బోనిమ్ము అతనికేపిల్లలుగలరు ముఃరియనిమ్ము మహాత్ములగు పాండవులు నట్లుకాకులువేలుచుండ నెట్లుసహించితగుదునని యిట్లువచ్చితివోయి? (తలపకించి) కానిమ్ము తొందరేమి (సుభద్రతో) అమ్మా! ఇంకను బెండ్లి కాలేదుగద?

సుభ- లేదులేదు రేపేసుముహూర్తము-

ఘటో- ఆఁ అట్లయిన నాచేయుప్రతినవినుఁడు-

చ॥ నిజముగవాయుపుత్రునికి నేనతనూజుఁడనైతినేని? నా
ప్రజనభుజంగయుగ్మసమ బాహుపరిచ్యుతఘోరనారస
వ్రజమునసీరపాణిఁగలబంధులనందఱఁ జిత్రభంగులం
గజబిజి జేసియిల్లగజగామిని నాసుముహూర్తవేళక
క్కజముగఁదెచ్చి తమ్మునికిఁ గన్యకబెండ్లియొనర్తుచూడుమీ॥

హరి హర హిరణ్యగర్భుల నైన నవలీలఁ బోదివి చెలంగు సామహిత మాయోపాయంమిల శశిరేఖనిప్పుడ తెచ్చువాఁడను (కొంచెమాలోచించి) అమ్మా! ఇంతకును పిల్లదానికోరిక యెట్లున్నదో? ఒకవేళ నాపె మనయభిమన్యునివరించక కౌరవపుత్రునేవరించియున్నచో తా చిన్నదిమనకువలదు- కాఁబట్టి ముఖ్యముగఁ బెండ్లికూఁతు కోరికతెలియవలయును-

(తెరలో)

గీ॥ పెండ్లికూతురుకోరిక లొండ్లుతేవ్వు
తనరనభిమన్యునందె చిత్తమును జేసి
సఖులతోఁగూడి యెంతొ విచారమునను
విరహవేదనఁబొందు మ పేఁదమంటె॥

అందఱును (దేవియొగ్గినదు మన్నారు-)

సుభ- వారెవ్వరైయుండురు కుమారా

అభి- అమ్మా! ద్వారకాపురములోని త్వరగతియను చేటియొక్క కంఠధ్వనివలెనున్నది.

స్వరగతి- (నిట్టూర్పునిగుడించుచుఁ బ్రవేసించి) అబ్బ! బయలుదేటిరది మొదలెన్నఁడు వినిరగనుండనియీగాటంపుఁబవుఁ దిరిగితిరిగి పేసారిపరిసంగటివారిని వారినిఁ బ్రవ్చించుచుఁ తుదను పేరి సముఁగొనునప్పటికి నాతొతలు దిగివచ్చినారుగదా! కాళ్ళు! ఎట్టకేలకు సాధించితిని-

సుభ- చేటి! ఇట్లిట్లుమ ఉమియుని లుములు లేవుగద? నిన్నుఁ జూడఁగనే నా నేత్రములు చల్లబడినవేయోసీ! అహా! -చూచితివాస్వదేశాభిమానమెట్టిదో?

స్వర- విశేషములుమ ఉమియున్నవి? మీరువచ్చినప్పటినుండియు శశిరేఖ మీకైజెంగబెట్టుకొని దుఃఖించుచున్నది.

సుభో- ఇఁకనేమి? నిమిషములోఁబోయి, పాపము! ఆపిల్లదానిదుఃఖమును దీర్చెదను (నిష్క్రమించెను)

అభి- (హిమంచితో) అక్కా! మార్గాయాసపరంబున నొవలునొచ్చుచున్నవి. ఒకింత శయనించి:—

హిడిం- అయ్యో! చెల్లెలా నీవెన్నడుపక్రిందపెట్టియెరుగవు నీకిక్కడ నెందరోపరిచారికలుగలరు. శయనింతువుగానిరమ్ము (అనియిద్దరునులోపలకుబోవుచున్నారు)

స్వరగతి- హాన్నమతో నిదియే నాకుపుం విసమయము సౌభద్ర! చిన్నిపాయమునుండియునీ దుజోడుగనాడికొనియామెమనసంతయునపహరించియామెనుదరిలేనివియోగసాగరమునముంచియిట్లు రాఁజెల్లునా?చాలుఁజాలు! ఆపెనీయందబి పెక్కువచే మిక్కుటమగుతాపమునమిక్కిలిగాఁ బెక్కువదుచున్నది. ఇదిగో నీప్రియురాలునీ రేఖవార్సినది.

(అనియిచ్చుచున్నది)

అభి- (అందిపుచ్చుకొనిసభాష్పగద్గదికముగాఁజదువుచున్నాఁడు)

ద్విపద॥ శ్రీకరగుణజాలసిందూరఫాల
కాకపక్షవిలోలకాంతకపోల
రాజమాన్యరాజరాజాతిపూజ్య
రాజరాజనుపూజ్యరాజసన్మాన్య
తేజోవినిద్రసుదేహ సౌభద్ర
ప్రాణనాయకనీకుఁబ్రణతియొనర్చి
మానినిశ్శశిరేఖమఱియిట్లువ్రాయుఁ
జెలుతపాయమునుండిచేసినచెలిమి
తలగనేనాపయిదయయింతలేక
అయ్యయోయొకకంచమందునగుడిచి
శయ్యపైనొక్కటశయనించలేదె
చెల్లబో! పురుషులచిత్తంబుకన్న
నల్లజాతికినైననర్మిలిగలదు
అక్కటా! విరహాబ్ధియడుగులముంచి
యిక్కరణినిబోవనేమినాయంబు
నాతండ్రికూరిఁడైనన్నియనన్నఁ
బ్రీతియెచ్చటికేగఁబ్రియసఖిఁయందుఁ
జిన్ననాటనెనాదుచిత్తంబుకొల్లఁ
గొన్నాఁడవిప్పుడుక్రొత్తేమివచ్చె
నీకంబెనన్యునినిఖిలేశునైనఁ
జేకొననొల్లనుసిద్ధంబువినుము
వైళంబనీముఖపద్మంబుజూప
నాశిస్యమయ్యెనేనచ్యుతుతోడు
శశిరేఖపేరిఁటశశిరేఖగాని
శశిరేఖయుండదుజగతిలోపలను

దక్కినవన్నియుఁ ద్వరగతినీకుఁ
జక్కగా వినుపించెద నవిశేషముగను॥

ఇట్లు నీసఖురాలు శశిరేఖ.

(నిట్టూర్పు విడుచుచు) ఆహా! శిరీషపుష్పాధికసౌకుమార్యము గలయామిటారి నా కొఱ కెంత పరితపించుచున్నదో గదా! నే నెంత కఠినచిత్తుండ నైతిని!

గీ॥ ఎప్పుడు కనులారఁ జూతు నా యిందువదన
నెప్పుడు భాషింతుఁ గౌఁగిట నెప్పుడు సేర్తు
నెప్పుడు ప్రేమను శశిరేఖ యిచ్చ దీర్తు
నార! యింకెప్పుడన్నియు నవలఁ బోయె॥

క॥ రుచిరాకృతి నవశశిరే
ఖ చకితమృగశాబనయన; గజయాన; విని
లచికురశోభిత నా నే
త్రచకోరములకు నువింగుతా నెన్నఁడగున్॥

(సవిమర్శముగా నుత్తరము నుబరిశీలించి)

చేటీ! ఇందక్కడక్కడ నల్లనల్లని బొట్లు కన్పట్టెడు నివియా లేమ యంజనవికీర్ణము లైన యశ్రుబిందువులు గాఁబోలు నేమి? ఇచ్చట నా బాష్పబిందువులను మాత్రము జతగూర్పఁ గలను (కన్నీళ్లు విడుచుచు)

క॥ సుందరమగు నా మేడను
ముందర శశిరేఖ నిల్పి ముదమున నదర
స్పందమ్మును నును జెక్కుల
బొందుగ ముద్దాడునట్టి భోగము గలదో॥

(తలపంకించి) కానిమ్ము! అన్నియు దైవాధీనములే.

(తెరలో)

త్రిలోకైకవీరుఁడను నాకీస్వల్పకార్య మెంతలెక్క?
క్షణములోఁ బోయి బ్రహ్మకైనఁ దెలియకుండ నామాయచే శశిరేఖం దెచ్చితి

సుభద్ర, హిడింబి (అప్పుడు ప్రవేశించి) ఔరా! ఘటోత్కచుఁ డప్పుడ వచ్చినాఁడు!

ఘటోత్కచుఁడు- మంచముపై నిద్రించుచున్న శశిరేఖతోఁ బ్రవేశించి.

ఉ॥ అమ్మరో చూడుమాశుగతి నంబరవీథిఁ బోయి ద్వారకన్

సమ్మదమొప్పఁజేరియలసాధ్వికనామనుజంద్రరేఖనా
తమ్మునికీసరూపగతిఁదాల్చినకోమలిఁదెచ్చితింకనీ
కొమ్మనువేగఁజూడుమిదికోడలొకాకమఱింకనెవ్వరో॥

సుభ- (పరుగుపరుగునఁబోయి మంచముపైనిద్రించుచున్నశశిరేఖమేలిము సుంగుగొంతవాయఁజేసిచూచిచిటికవైచి) ఓ! ఈపెయేనాకోడలు. ఈపెనాకోడలే.

ఘటో- "శుభస్యశీఘ్ర" మ్మనునటులనీ ముహూర్తమునకే పెండ్లిగానిచ్చెద మఱియు శుభరేఖవ్రాసియింద్రాది దేవతలను గూడరావించెదఁ జూడుఁడు (లేఖవ్రాసి) సేవకా! ధనుర్బాణములను దెమ్ము. దీనివాయువ్యాస్త్రముచే దేవలోకమునకుఁ బుత్తెంచెద.

సేవ- చిత్తము. (ధనుర్బాణములను దెచ్చి యిచ్చుచున్నాఁడు)

ఘటో- (ధనుస్సునబాణము సంధించిధ్యానమునునటించుచు)

గీ॥ అస్త్రరాజమ! నీవేగియాశుగతిని
సకలసురగణములునువాచస్పతియును
రంభమొదలగునప్సరోరాజితోడ
గాఁగఁదోడ్తెమ్ముతపతిఘనతఁజూపి॥

(ఫెళ్ళునధనుష్టంకారముజేసి యస్త్రమును లేఖతో విడుచుచున్నాఁడు)

శశి- (ఉలికిపడిలేచితనలో) బాపురే! ఎక్కడిదీధ్వని? (కలియఁజూచి) ఆశ్చర్య మాశ్చర్యము!

గీ॥ సకలరత్నస్థగితదివ్యసౌధమేడ
మఱియునీఘోరకాంతారమధ్యమేడ
నక్కటా! ప్రియుఁబోనాడియడలుచుండ
క్షితినితూరిముబోలెయీకష్టమేడ?॥

ఏమియీవింత? (మరలఁజూచి) ఇదేమి? నాప్రాణనాథుఁడు మొదలగు వారు నిచ్చట గాన్పించుచున్నారే! నేనుబంపిన త్వరగతియునునిచ్చటనేయున్నది. ఏ చింతతోఁబండికొనినన్నట్టికలవచ్చునంద్రు. కనుక నేనన్నునాసఖి "స్త్రీపునిద్రించితివేనినీనాథునిఁ గలలోఁజూడగల" వన్నది. కాఁబట్టియిదిమొద్దమేనికలగావచ్చును. (కొంతతడవాలోచించి) అయ్యో! ఇదికలగాదు. నేనుప్రత్యక్షజ్ఞానముతోను

న్నాను. ఇదినిశ్చయమే. అఘటనఘటనా సమర్థుఁడగు భగవంతునివిలాస మి ట్లున్నదిగాఁబోలు! ఔరా! నేనెంతయదృష్టవంతురాలనో! సరే! కానిమ్ము. ఆ కాశవాణియుసంధ్యవ చెప్పరాలుగదా! రక్షకుఁడగు పక్షివాహనుఁడు నాప క్షమునసుండనొక కుక్షింభరుఁడునన్న పేక్షించఁగలఁడా? (అనియత్యంతహర్ష ముతోకన్నులకొకవింతసొగసునీయదిగ్గనమంచమునుండి యెగిరిపడుచున్నది)

భ- (శశిరేఖచేయిపట్టుకొని) బాలా! భయపడబోకుము కుముదము చంద్రునితోగలసి నది (లోనికిఁదీసికొనిపోవుచున్నది.)

ద్వార- రాజా! దేవేంద్రుఁడు నారదునితోడను సకల సురగణములతోడను వచ్చి గుమ్మ ముకడనున్నాఁడు.

కృ- శీఘ్రముగాఁ దోడితెమ్ము.

ద్వార- (నిష్క్రమించి పరల వారితోఁ బ్రవేశించుచున్నాఁడు.)

కృ- (దిగ్గునలేచి) దేవరాజ! నమస్కారము దేవగురూ! నమస్కారము ఓసర్వలోక వంద్య! నారద! నమస్కారము.

ఘ-(అందఱునట్లనే నమస్కరించుచున్నాఁడు.)

అందఱును- వత్సలార! శుభమగుఁగాక!

కృ- అయ్యలార! మీరీకనకాసనములఁ గూరుచుండుఁడు.

అందఱును- (యథాస్థానములఁ గూరుచున్నారు.)

కృ- (అభిమన్యునిఁజూపుచు) దేవేశ! ఇతఁడు సవ్యసాచిపుత్రుఁడయిన నీమనుమఁడు ఇతనికి బలరామపుత్రికయగు శశిరేఖను బరిణము సేయుచున్నాఁడను. కార్యభా రముచే నేను స్వయముగావచ్చి దేవరవారి నాహ్వానము సేయలేనయితిని మన్నిం చవలయును మఱియు నిప్పుడ ముహూర్తమాలోచించి కావలయును కావునఁ పెద్దలు ముహూర్తనిశ్చయము సేయుఁడు ఇంతశీఘ్రముగఁజేయుటకుఁ గారణమే మనఁగా బలరాముఁడీతనికిఁ బిల్లనీయకదుర్యో-

ఇం- హైడింబ! తద్వృత్తాంతము నాకువిదితమైనది నీవువిస్తరించి చెప్పనక్కఱలేదు. బలరాముఁడును గౌరవులునుకూడ బహుగర్వితులైయున్నవారు నీవ్వుయోచించి న యూహనాకుఁదెలిసినది మంచిపనిఁజేసితివి.

(బృహస్పతి) అయ్యా! ఈపు జాముపొద్దెక్కినతరువాత ముహూర్తము చక్క

గానున్నది.

ఘటో- సరే! మీరిపెండ్లియారంభములను జేయుచుండుఁడు కౌరవ యాదవులు గడుఁ బ్రమత్తులైయున్నారు వారినించుక పరిభవించివచ్చెదను.

దేవేం- సందేహమేమి?

గీ॥ మామకాదులనందఱమాన్యతములఁ ।
బరిభవముచేసి మిక్కిలి ప్రబలియున్న ।
తుచ్ఛులనుగౌరవాదులనిచ్ఛమీఱ ।
నీశరమ్ములఁబొలియించు నేఁడువత్స ॥
సర్వథావిజయీభవ! నీవువైళంబపోయిరమ్ము.

ఘటో- (తెరవంకఁజూచి) కరిబలా!

కరిబలుఁడు- (ప్రవేశించి) రాజా! ఏమితమయాజ్ఞ?

ఘటో- మనమిప్పుడు ద్వారకాపట్టణమునకుఁబోయి కౌరవయాదవుల నేడ్పించిరావలెను. కావున చతురమాయోపాయవంతులయిన రాక్షసుల నాయత్తము సేయుము మఱియు వారిని జిత్రవిధులం బరిభవించు నెట్లోయోచించుము.

కరి- మహాప్రసాదము క్షణమువోచించి) ఇదిగో యీయూహతోఁచినది (చెవిలో) ఇట్లిట్లు (అని చెప్పుచున్నాఁడు)

ఘటో- (పక్కునవవ్వి) ఓరిపిడుగా! గట్టియుక్తిపన్నితివిరా! శబాసు! సరే! అప్పుడునేను కవ్వునఱచెదను అదియదనుగానా తుచ్ఛులదిగంబరులఁజేసి నన్నుగలియుడు ఇఁకనీవుబోయి నీప్రయోగమును నడుపుము నేనును బయలుదేఱుచున్నాను.

కరి- చిత్తముస్వామీ! నిష్క్రమించెను.

దేవేం- మ॥ భీమకుమార! నీవలగభీరపరాక్రములై హలాంకపు ।
త్రీమణిఁగోరివచ్చు కురుధీరులయాదవకోటి నేఁచనీ ।
తామసమంతఁజూపుదొకో! తత్పురవాసుఁడునీలనీరద ।
శ్యామలకోమలాంగుఁడలశౌరిజుమీ! చనఁబోకుమద్దెసన్ ॥

ఘటో- అయ్యో! ఆలోకారాధ్యుఁ నేనెఱుంగనే? అమ్మా! నేనేగుచున్నాను.

సుభ- (లోపలనుండి రభసముగావచ్చి) న్యాయనా!

గీ। అగ్రహంబునఁగౌరవయాదవులకు ।

నాయురంతముమాత్రము సేయకయ్య ।
కౌరవులఁజంపుప్రతినలుగలవునీదు ।
తండ్రులకుయాదవులును బాంధవులునాకు॥

ఘటో- తల్లీ? అలాగున నేచేసివచ్చెదను.

అభి- క॥ అన్నా నీకిదితగునా
నన్నిటవిడనాడిపోవనర్జునితోనీ
వెన్నంటివచ్చివైరుల
నున్నులమొనరింతునన్ను నుంగొనిపొమ్మీ॥

గీ॥ తండ్రులరుణంబుఁదీర్పఁగఁదటిదొరకెను
శత్రుసంహారమొనరించుసమయమాయె
నిట్టివేళ నెపగతుఁడ నేఁచకున్నఁ
దండ్రికడుపునఁబుట్టిసార్థకమిఁకేమి?॥

ఘటో- నీపరాక్రమమట్టిదయయినను ఇట్టిస్వల్పకార్యమునకింద ఏల? అదిగాక నీవీవిష
యములోఁ బ్రత్యక్షముగా మామప్పేఁగ త్తిఁగట్టఁజనదు నేఁబోయివచ్చెదను నీవి
చ్చటుండుము. (అందఱతోను) ఆర్యులార! అనుజ్ఞ నిండు.
అందఱు- జయజయ.

ఘటో- (నిష్క్రమించెను.)

దేవేం- అయ్యా! ఇఁకమనము వివాహారంభములఁ జేయుచుందుమురండు.

(అందఱునిష్క్రమించిరి.)

ఇది చతుర్థాంకము.

శ్రీ

బలజా సౌభద్రీయము.

పంచమాంకము.

రంగము, ద్వారకాపురములో నొకవీధి.

—:(అప్పుడు కరిబలుఁడనురాక్షసుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.):—

కరి- కానిమ్ము! రాజాజ్ఞాప్రకారము రాక్షసులనందఱను రంగులీను బంగారు సరిగవస్త్రములను జేసి పాఁతబట్టలిచ్చిరఁ గ్రొత్తబట్టలిచ్చెదనను మిష వెట్టి కౌరవయాదవస్త్రీపురుషుల వస్త్రములన్నియుఁ జీకిగుడ్డసహిత మపహరించి మాయారాక్షసవస్త్రములంటబెట్టినాను! సమయము వచ్చినప్పుడు రాక్షసులందఱు వస్త్రరూపములను విడిచి వారినందఱను వస్త్రహీనులఁ జేసి స్వస్వరూపములతో నన్నుం గలియుదురు. నాయేలిక ఘటోత్కచుఁడును దనయరణ్యము బయలుదేఱి యీనగరమును బ్రవేశించి భగవంతుఁడగు శ్రీకృష్ణుని మందిరమునకుఁ బైనుంచియే వందనములుజేసి సిమ్మటనంతఃపురంబున మాయాశశిరేఖయై ప్రవేశించియున్నాఁడు మఱియు.

గీ॥ నీరజాక్షికిఁ బెండిలి నేఁడుజరగు
గూర్మిబంధులతోడుతఁ గురువిభుండు
ఘాటిమీఱఁగఁ జనుదెంచి దైత్యబాధ
లోరువగలేక విముఖుఁడైయుఱికి చనును॥

(నవ్వుచు) ఇది నాకుత్సాహ సమయము. ఇప్పుడు మాయాశశిరేఖ సఖులకు ముచ్చటించు చిత్రసంభాషణమును వినుటకుఁగాను నేనేగెదను. (నిష్క్రమించెను.)

ఇది ప్రవేశకము.

రంగము శశిరేఖాంతఃపురము.

(అప్పుడిరువురు మైత్రేయులతో మాయాశశిరేఖ ప్రవేశించుచున్నది.)

ప్రథమ- శశిరేఖా ! నీవు మంచి యదృష్టవంతురాలవు సుమీ ! సకలబంధుమిత్రపరిజనయుతుండై రాంరాజు సను దెంచినాండు. పెండ్లిమంటపమలంకరింపం బడినది. సకలకౌరవ యాదవాధిపతులును సుఖాసీనులయి యున్నారు. నీభర్తలక్ష్మణుండును లెస్సగ నలంకరింపంబడి యున్నాండు ఇంకనీవు సంతోషముగానుండవలెను. ఆహా ! పెండ్లిపీటపైం గూరుచున్న లక్ష్మణునిం జూచి నాకన్నులు మిఱుమిట్లుగొన్నవే !

ద్వితీయ- అభిమన్యుండభిమన్యుం డోయని యెదవెందుకే శశిరేఖా ! ఇదివఱకేమోయనికొనినీవన్న మ్లేలను నీతో ననుకరించితిమిగాని యిప్పుడు నీవెట్టిచూడంగ నాకేత లతిక్కగానున్నది. తుదకీతని యంగరక్షకుని కైనను దూంగునటే యభిమన్యుండు ? చూడు !

క॥ జిగిమీఱులక్ష్మణునివిధు
నగుమోమును మాఱుంగేరు నవరూపంబున్
వగగుల్కు పర్తనంబును
మగువా యీపృథ్విలోన మఱియెటంగలదే ॥

మాయాశశిరే- మీరుపరమమూర్ఖులు మీరట్లు ప్రేలికొనుచుండుండు. నేను హాయిగ నిద్రించెదను (పండికొనుచున్నది)

ప్రథమ- సకియా ! ఎప్పుడును నిద్రయేనా ? లే ! (చేతితోంజఱచుచున్నది.)

మాయాశశిరేఖ- (ఉంకించిలేచి) అబ్బ ! ఏమే యీయసహ్యసంభాషణములు ! (నిట్టూర్పుతో) నన్ను సుఖముగా నిదురంబోనియ్యరేమే !

తే॥ పెండ్లిపెండ్లియంచుం బ్రేలుచుంగలతురు
కన్నులారనిదుర గొన్న నన్నుం
బెండ్లియున్న ఱేపు వీక్షించెదను గాక
ముందెలారవదర కుందతేరే ॥

ప్రథమ- రెండవదానితో (రహస్యముగా). ఓసీ ! ఈశశిరేఖ వరుసచూడ గడుంగడుం
చోద్యముగానున్నది. ఎప్పుడు నతిమృదూక్తులతో సాలాపించు నీపె యీది

నముననఁ బిచ్చియెత్తినదానిఁ బోలి పరుసాలాపము లాడుచున్నదిగదా !

ద్వితీయ- (రహస్యముగా) అభిమన్యువియోగ దుఃఖానుషణంబున నిట్లు పరిభ్రమించు చున్నది సుమీ !

ప్రథమ- శశిరేఖా ! లక్ష్మణుఁడు మగండు గాఁబోవుచుండఁగ నెట్లుండవలెనో !

మాయాశశిరేఖ- (లేచి చిఱునగవుతో) లక్ష్మణుఁడిక క్షణములో నవలక్షణుఁడే యగు నులెండు.

ద్వితీయ- సఖీ ! రారాజింటఁ గాపురము సేయునపుడు నేనువచ్చిన నాకుబంధుమర్యాద లుజేసెదవా ?

మాయాశశిరేఖ- సందేహమేమి ?

క॥ నా పెండ్లియయినపిమ్మట
పాపము లక్ష్మణుఁడు బ్రతుకు భాగ్యమెకన్నన్
లోపమెనీవటురాఁగా
నీపనిమెంటలంటఁజేతు నిక్కముసుమ్మీ ॥

ప్రథమ- (కోపముతో)

క॥ వాడిగలకౌరవేశ్వరు
కోడలవై యుండలేక కుందెదపకటా
చేడెరో ! యడవులఁదిరుగుచుఁ
గూడైనను లేనిపాథుల కోడుకేఘనుఁడే ॥

(తెరలో)

సుముహూర్తసమయమైనది. త్వరగాఁ బెండ్లికూఁతును రప్పించవలెను

ముత్తైదులువలు- ఇదిగోవచ్చుచున్నాము. (లేచి మాయాశశిరేఖతో నడుచుచున్నారు)

మాయాశశిరేఖ- (నాలుగడుగులునడచి యొకముత్తైదువ మీఁదఁబడినది)

ప్రథమ- (నేలఁబడిమున్నగఱచి) తనలో ఎప్పుడు నేడుమల్లెపూవులెత్తుతూఁగు శశిరేఖ యీదినమున నింత భారముగానున్నదేమో? (లేచి కుంటుచునడుచుచున్నది.)

ద్వితీయ-(ముందుచూచి) ఇదిగో పెండ్లిమండపము. ఇది సకలబంధువర్గముతో నిండి యుండుటచే మనము శిరికగుపడకయే దీని ప్రక్కగదిలోకిఁ బోవలెను.

అందఱును-(లోపలఁబ్రవేశించిరి.)

రంగము-పెండ్లిమండపము.

(అందరును యథాస్థానములఁ గూరుచుండియున్నారు. లక్ష్మణుఁడు పెండ్లిపీట పైఁ గూరుచుండియున్నాఁడు.)

బలరాముఁడు- (అటునిటుఁజూచి) సుముహూర్తసమయమాసన్నమగుచున్నను- మనరామభట్లుగారును- సదాశివుఁడుగారును రాలేదు.

రామభట్లు,సదాశివుఁడు- చేత బరిహాస్సు మొదలగు పరికరములతోఁ బ్రవేశించుచున్నారు

బల- పురోహితులారా! సమయమైనది. త్వరగా మీయారంభములను జేయుఁడు.

పురో- ఇదిగో క్షణములో నే (సదుములుబిగియించి లక్ష్మణునొద్దఁ గూరుచుండి లక్ష్మణా! ఆచమనము చేయుము.

లక్ష్మ- (అట్లుచేయుచున్నాఁడు)

రామ- (కొంతవివాహకాండజరిపి) ఓరిసదాశివుఁడ!

సదా- ఏమయ్యా!

రామ- ఓరిమూర్ఖుఁడ! ఏమో తెలియదా? త్వరగాఁ బెండ్లికూఁతును దోడ్కొనిరమ్ము.

సదా- ఓ, (అని వెడలుచున్నాఁడు)

బల- (విదూషకునితో) వయస్య! ఇదియే నాకుత్సాహసమయముసుమీ!

గీ॥ సకలబంధులువచ్చిరి సభకుసంత
సమునఁబొందిరివియ్యంబుసాటిమీఱ
నల్లుఁడారూపశీలస్సుభల్లుఁడరయ
నిదియసాఫల్యముగుదినవిభవమున ॥

దుర్యోధనుఁడు- రాధేయ! అదిగో కృష్ణుఁడును సాత్యకియు వెల్లనగుమోముతో మనదెసనే చూచుచున్నారు. ఇతని మర్మము నాకుఁదెలిసినది. తాఁబక్షమువహించిన పాండవులకుఁ గార్యముగాకున్నిక వారిని విడిచి మనలోఁగలియు నుద్దేశముతోనున్నాఁడు. నేఁబిలిచిన నిప్పు డెగిరిగంతువైచును సుమీ?

కర్ణుఁడు-సందేహమేమి? తుచ్ఛస్నేహములిట్టివే, కోఁతికాఁపురములవంటివి. మీరుమాత్రము పిలువవలదు. చూచినట్లుపేక్షించుటయేపరిభవము

దుర్యో- ఎందుకు పిలిచెదను?

కర్ణ- బలరాముఁడిప్పుడు విశేషించి మనవాఁడై నాఁడు. ఇఁక నీచిలుకనాయనను మూడుగడియలలో నవ్వులికీడ్పింతము.

సాత్యకి-(రహస్యముగా) అన్నా! వాసుదేవ! అదిగోచూడుఁడు. తులువలగు కర్ణదుర్యోధనులేమేమో మనలగుఱించి పేలుకొనుచున్నారు. ఈతుచ్ఛుల యల్పఁపుసిరి గుసగుసలువిని నేను సహింపలేనుగద! (కోపావేశముతోలేచి కత్తిదూసి)

పంచచామరము॥ పొరింబొరిందురాత్మసూతపుత్రునిన్ సుయోధనుం
గరేల్కఁరేల్లనంగ నాదుఖడ్గధారఁ జెండియున్
బరేతరాట్పురంబు చేర్చి ఫాలనేత్రశేతకుం
గురూత్సుకుండనై రణంబుఁ గొంతఁ జేసి చివ్వేసెదన్ ॥

(వప్పించి వారిపైకిఁ బోబోవుచున్నాఁడు.)

కృష్ణు- (చేయిపట్టుకొని రహస్యముగా) వత్స! నీకోపముజూపనిదిసమయముగాదు. అదిగాకనీకుస్రమలేకయే

క॥ వెసనింకగడియలోనీ
గుసగుసలునుగిసగిసలునుగోల్పడిగోచుల్
విసరించివీరలేయే
దెసలకుఁబారెదరొచూడు తేఁకువసెడగన్॥

సాత్య- (శాంతించియూరకున్నవాఁడు)

రామభొట్లు- (ఒకవస్త్రమును లక్ష్మణునికడ్డుగాఁబట్టుచున్నాఁడు)

(తెరలో)

క॥ అప్పు! యీపెండ్లికూఁతురుకొమ్మగాదు
పట్టలేనంతబరువాయెఁబట్టలోన

రామ- (ప్రక్కకుఁజూచి) జోస్సి! ఓరిజోస్యస్సి!

జోస్యస్సి- (ప్రవేశించి) ఏమినాయనా?

రామ- సదాశివునకుఁగొంచెముసాయము వెళ్ళు.

జోస్యస్సి- ఇదిగో! యిప్పుడెవెళ్ళితెచ్చెదను. సదాశివుఁడు మోపకభాపనకేనుచుండు

(నిష్క్రమించెను.)

(తెరలో)

గీ॥ ఇద్దఱకులోంగకుం డెనీయింతియే మొ
కాని! చిత్రముదోఁ చెడుఁగొల్కిపోల్కి॥
కానిమ్ము- చూతము. ఊఁ వీటితాతలు

జ్యోస్సిసదాశివులు- (మాయాశశిరేఖను దట్టిలోనుంచికొని చేతులఁతోఁబట్టుకొని ప్రవే
శించుచున్నారు)

జ్యోస్సి- లెక్కా ? ఇందుకేలత్స్యపెట్టెదనా ? నాబలమునకు! చూడు మొక ! (అ
ర్ధాంకక్రియందుఁ బకిల్లికిలించి) అబ్బల్లో వెండియు బరువెక్కువగుచున్నదే !
క్రిందఁబడవైవెద నానకనాబలాఢ్యత్వము చూతము (గట్టిగాఁబట్టుకొని) అఁ !
కొంతబరువు తగ్గినది. సదాశివుఁడ ! భయములేద. తొందరపడకుము. మెల్లగా
మెల్లగా.

-భయులు- (తట్టదింపినారు)

-మ- (మాయాశశిరేఖను బెండ్లిపీఁట పైఁగూరుచుండబెట్టి) అమ్మా! ఆచమనము సేయుము.

మాయాశశి- (అట్లుచేయుచున్నది)

-మ- (అక్కడఁ గొన్నివివాహకృత్యములఁ దీర్చుచున్నాఁడు)

మాయాశశి- (తెరచాటునుండి పెండ్లికొడుకు కాలివ్రేలుఁ ద్రొక్కుచున్నది)

న్యు- (ఉలికిపడి పండ్లికిలించి తనలో)

గీ॥ లోకమందెన్నఁ గాంతలనేకలుందు
రెంతప్రాణుహీనలయ్యుఁబో ! యిఱ్ఱోకశిన
పాదలే ! చూడనీకాంతపదముసోకి
బ్రతికితినిమాత్రిగర్భంపు బలిమికలిమి॥

అవురా ! ప్రాణములిప్పటికినిఁ గుదుటఁ బడవయ్యెను అయిననోచిఁకొనవలెనుగదా
ప్పుడు నేసేదేనిఁ దొందరపడిన నలుగురు నగియెదరు. నాకేమియోగాని యీపిల్ల కా
సోకినప్పటినుండియు విలక్షణమయిన భీతి వొడముచున్నది. పెండ్లియన్న యుత్సా
ముపోయినది 'ఇదేదిమో మూడనయియున్నది. దీనికాయభిమన్యు హాత్తకుంపలియని
వ్యాప్య మోహముచే నన్నెప్పుడో క్రిడతేచుఁనట్లున్నది దైవమా !

-మ- (ఉభయులమధ్య తెరఁదీయుచున్నాడు)

లక్ష్మ- (లేటిమాదిగుండెలు చఱచుకొనుచు)

క॥ అయ్యాయెక్కడిపెండ్లిది
దయ్యంబునుగట్టిపెట్టఁ దగునామీకీ
వియ్యంబెట్టులఁజేసి తి
రయ్యో! నాతోడహాస్యమాడుట తగునే? ॥

(తొందరపడుచున్నాఁడు)

దుర్యో- పుత్రకా! ఏమిట్లు భయపడియెదవు? మాకందఱకు దివ్యసుందరిగఁ గన్పట్టుశశిరేఖ నీకు దయ్యమెట్లయినదోయి? నిదురమత్తుననున్నట్లున్నావు. తెలివిఁదెచ్చికొనుము.

లక్ష్మ- (స్థిమితముగామరలఁజూచి) ఆఁ! ఏమియీచిత్రము! ఇప్పుడునాకన్నులకుఁబెద్దదయ్యంబుఁబోలెకన్పట్టి యింతలోనదివ్యసుందరిగమాఱినది! ఆహా! ఇప్పుడుచూడనాకన్నులుమిఱుమిట్లు గొనఁజేయుచున్నదీకన్నెచెన్ను! (అప్పుడద్రుళ్లిపడి) నాయనలార! (గద్గదస్వరముతో)

చ॥ సరగునఁబెండ్లిసేతుమనిసంతసమారఁగఁదెచ్చినన్నుభీ
కరమగుమీసముల్గలిగిగ్రక్కునఁబండ్లికిలించుకోతిఁకిఁ
పరునిగఁజేయఁబూనితిరె? వాహ్వారె! దండముమీకుఁబెండ్లికిఁ
ధరణిసజీవుఁడైననుగదాగృహదారసుతప్రియత్నముల్ ॥

దుర్యో-సభికులార! ఏమియీవింత? వెఱ్ఱియెత్తినవాడుంబోలె రోదనముసేయుచున్నాడు-(తనలో)ఒకవేళనీచెలువచెలువముఁజూచి మోహావేశముచేఁబరవశత నొందుచున్నాడేమో? (లక్ష్మణునితో) కొడుకా! నీవేయింతచేతఁగానిపనిసేయుచుంటివేమి? ఇటులుండినసభవారునగరే? ఇదిగోచూడుము! నీభార్యనిన్నుఁజూచియెట్లునవ్వుచున్నదో! తిన్నఁగాఁగూరుచుండుము.

లక్ష్మ- (మఱియుఁజూచితనలో) బలె! వెండియుసుందరాంగియయినది! సరే! ఇదివఱకైననాభయమటుండనిమ్ము నేనపారఁబడుచుంటిని. ఔర! మాటిమాటికిఁజూడఁగోరికపుట్టించుచున్నవీచెలియచూడ్కులు! (అంతలోనదిరిపడి) అయ్యయ్యో! ఏమిది? ఆఁ! ఉండుముండుము (పెద్దగొంతుతో) బాబో! నన్నుసింహమువాతవేసెదరా? నేఁబ్రదుకమీకిష్టములేదేనినన్నొక్కసారిగఁజంపరాదే? ఇంతహింసయేల

దుర్యో- పెద్దలార ! ఇతఁ డెచ్చటనైన జడిసికొనియుండవచ్చును. మఱియు దృష్టిదోషము గూడతగిలియుండవచ్చును. కావున వేగమరక్షఁగట్టుండు.

రామ- నేనురక్ష యేకుఁ గట్టగలను నాకువేయుగదానికిదక్షిణరావలెను. (తనలో) నాకే మోఘూతనాశనమంత్రములు తెలియునని మోసపుచ్చి, యెందఱకురక్షలుగట్టి డబ్బుసంజూకొనుచున్నాను !;

దుర్యో- (అప్పుడొకబంగారు నాణెమిచ్చుచున్నాఁడు)

రామ- (లక్ష్మణునిబుజమున మంత్రపూతముగురక్షఁగట్టి) లక్ష్మణా! ఇఁకభయములేదు స్తిమితపడుము.

లక్ష్మ- (స్తిమితముగాఁ గూరుచుండి యట్టిటలయెత్తి త్రుళ్ళిపడి)

సుగంధి॥ కొండముచ్చు కొండముచ్చు గుఱ్ఱుగుఱ్ఱుమంచుబల్
కొండరీతివిక్రమించికొట్టవచ్చుచుండెహా
పిండియింతబొక్కుచుండిపెద్దపెద్దగోళ్ళచేఁ
గండలన్నిలాగుచుండెఁగర్మమిట్టులయ్యెఁ గా॥

(ఏడ్చుచున్నాఁడు)

అందఱును- (సంభ్రమించికలకలశబ్దములతోఁగొణుగుకొనుచున్నారు)

లక్ష్మ- (లగినంతధైర్యముతోఁజూచితనలో) ఆహా! వింత వింతరుచులనీనుచున్నదీ చెలియమోముఁదమ్మి! ఒకసారిదీనినాలింగనము జేసికొనినాదేహమును బవిత్రము జేసెదను. ఆపలనేమయినను గానిమ్ము (లేచిదొంతరతో) హాశశిరేఖా! శశిరేఖ!

(అనికౌఁగలించుకొనఁబోవుచున్నాఁడు)

దుర్యో- (సరభసముగాలేచి చెయ్యిపట్టుకొని) కుమార! అబ్బ! ఏమియీకర్మము! నాకెంతటియవమానమును దెచ్చిపెట్టుచుంటివోయి!

గీ॥ రాజరాజనుబిరుదచేరమణకెక్కి
యఖిలజగమేలునాకపత్యంబవయ్యు
నక్కటా; చేలివై యిటులాచరింపఁ
జెల్లునేయెల్ల బంధులుఛీయనంగ?

లక్ష్మ- ఉండుముండుము. నీఛీలునుగీలును తేపుచూతము. (చేయివిడిపించుకొని) శభాసు అగుఁగాక! ఆతురముతోఁగౌఁగలించుకొనఁబోయి) ఇస్సీ!

అ, వె॥ జడలవయ్యామగుచుసాగిహమ్మను మను
మీఁదకుఁజికి నెత్తిమీఁదమోది
పెదవులదరునట్లుపెద్దకేకలు వెట్టి
జీవనంబునీయసిద్ధమాయె॥

ఇఁకలేదాశ (దోసిలియొగ్గి విన్నబోయినముఖముతో)

క॥ భూతమ ! కొట్టనుకొట్టకు
నేతినిలద్దూలువంచినీకర్పింతుఁగా
మాతనొకసారిచూపఁగ
నీతతిఁబోనిమ్ము వెనుకనింకెటులయినన్॥

(అనితేదిఁపోఁబోఁగాఁగొంచఱుపట్టికూలవైచి)నాఁడు)

దుర్యో- రాధేయ ! నీవుగడుఁజాలుపుఁబుద్ధి గలాఁడవు ఈమాయయేమో యోచింప
వుగదా !

క॥ తేఁపకుఁదేఁపకు లక్ష్మణుఁ
డీపగిది వెట్టియెత్తియేడ్చెడునిదియే
పాపము ! తెలియదు యీచెలి
రూపమువీక్షింపనిండు రుచిగలదయ్యున్ ॥

కర్ణ- (లేచిలక్ష్మణుని కన్నులు నీటితోఁగడిగి) ఈసారి సావధానముగాఁ జూడుము
నాయనా ! (అని పెండ్లికొడుకు మోము బలవంతముగా పెండ్లికూఁతు వైపుత్రిప్పు
చున్నాఁడు)

లక్ష్మ- (గట్టిగాఁజేతులు రెండును గన్నులపైనొక్కికొని బిగబట్టుకొని యంగుసవలెఁగూ
రుచున్నాఁడు)

కర్ణ- (కోపహాసములతో) ఓయి లక్ష్మణ ! ఏమినీయవలక్షణములు.

మ॥ ప్రమదారత్నముచంద్రరేఖయిటులంబ్రోత్సింపఁగాదానినీ
వమరం జేకొనకిట్లుమూర్ఖమతివై హాస్యాస్పదంబౌనటు
ల్విముఖత్వంబునఁగొంచముచ్చనియెడావెట్టెత్తెఁబో! కాకయా
కమలాక్షింతవరించిరాఁగఁదనమోక్షాలోడ్డువాఁడుండునే॥

గీ॥ మందభాగ్యుఁడనీకిట్టిచుగువనొరకఁ

బ్రాప్తమున్న దెపోయెఁబోపాపకర్మ
తగుదుమన మేమునీతోడఁదఱలిరాఁగ
మాకుఁగూడను సిగ్గయ్యెమాటలేల॥

దుర్యో- (లక్ష్మణునిగడ్డముపట్టుకొని యనునయభావముతో) నాయనా ఇంకనొక్కసారి మాత్రము స్థిమితముగాఁ జూచివిడువుము. ఇఁక జూడవద్దులే. (బలవంతముగాఁ గన్నులువిప్పి ముఖము చిన్నదానివంకఁ ద్రిప్పుచున్నాఁడు).

లక్ష్మ- (ఎట్టకేలకు మెండిధైర్యము తెచ్చిపెట్టుకొని చూచి యెగిరి వెల్లికిలఁబడి కనురెప్పల్లార్చుచుఁ చేతులుజోడించి)

సీ॥ ఎప్పుడుమీకేమి యెగ్గొనరించితినయ్య యీరీతినన్నలయించుటకును
పుట్టినదాదిగాఁ గట్టిగామాటైన నేరుపనాచేయు నేరమేమి
అయ్యయోయిదియేటి తొయ్యలి మీరేఁ గనులజూడరునీని గండ్రతనము
కటయుఁగమదరంగఁ గనులెఱ్ఱచేయుచు హుంకారవమన మీదికుఱికిచీల్చె
గీ॥ దేహమంతయురక్తప్రవాహమయ్యె
ప్రాణములుకంఠగతమయ్యె బాబులార
(నలుదెసలఁ జూచుచు దీనస్వరముతో)
తల్లిరోయిట్లు నేను వెతల్పడంగ
గర్భపుంజేసినీకైనఁ గరుణరాదె॥

(తనలో) ఆహా! ఎంతగతి సంభవించినది దైవమా! చిన్ననాటనుండియు నన్నతి ప్రేమతోఁ బెంచుపీరందఱు నాకిట్టిప్రాణ హంతకులయ్యెద రనుకొనలేదుగదా. హా! దుర్వార దైవదుర్విలాసము! ఇదికలయా? లేక యేదయిన మర్మమా కాదుకాదు ఇదంతయునాపురాకృత కర్మము. ఎచ్చటికైనఁ బాఱిపోవుదమన్నను కఠినాత్ములగు వీరందఱు నొక్కుమ్మడి నన్నుఁబట్టి కూలవేయుచున్నారు బ్రహ్మపెట్టిన యీయువ యింతటితో సరికాఁబోలు నెవరితరము? ఇఁకఁజావునిక్కంబ కానిమ్ము ఇప్పుడునీవరక్షకుఁడగు భగవంతుని ధ్యానించుచుఁ బ్రాణముల విడువనగును ఇదియిహాపరసాధకముగదా.

(అష్టత్స్వయముసంపైన నిరాళబ్రహ్మాను సంధానముతో)

ఉ॥ ఓకరుణాకటాక్ష సుగుణోదధి! యోశరణార్థిరక్ష! యో

దేహమునవస్త్రములా లేవు తేళ్ళును జెఱ్ఱులును దొడలనఱకెక్కి కుట్టుచున్నవి వస్త్రములకుఁ బోయినవారి నెవ్వరో తోవలోనకడ తేచిరఁట మాకర్మమిటులయినది.

—(*)అంతరిక్షమున.(*)—

గీ॥ ఓరికురుకులపాంసన! యోరిమూర్ఖ
పాచికలఁ గావు రాజ్యంబుదోఁచికొనఁగ
నొక్కనిముసమునీవిటనుంటివేని
నాత్మజునకేమిగానినీకగును పెండ్లి॥

(తెరలో)

‹‹రామరామ! ప్రళయకాలమునాఁడు వోలెఁ గాఱుచీకటులుగ్రమ్మ ఘోరాకారమగు వవనగహ్వరములు జెలఁగికొని యనేకదుష్టమృగములుత్పన్నములై బాధించునుఁ బైనుండి ఱాళ్ళను బెంకులును బడుచున్నవిగదా! ఏమిబుద్ధి?››

అందఱును– తొందరపడకుఁడు మేమువచ్చుచున్నాము.

దుర్యో– ఏంతసిగ్గుపాటు! (మనమిట్లూరకుండిన నిలువలేము) ఓహో కౌరవయోధులార? కర్ణా ధనుర్ధరులమై యీపాపాత్ములఖండింతమురండు.

(అందఱుధనుర్ధరులై నిష్క్రమించిరి)

ఇది పంచమాంకము.

శ్రీ

బలజాసౌభద్రీయము.

షష్ఠాంకము.

రంగముద్వారకాపురపునీరాటపురేవు.

(ఇద్దఱుపురస్త్రీలు బిందెలుబుజములపైఁబెట్టుకొని ప్రవేశించుచున్నారు)

ప్రథమ- (చెవియొగ్గివిని) ఓసీ! పెండ్లివారింట నేదో పెద్దరొదగానున్నదేమే!

ద్వితీయ- నీవెఱుఁగనేయెఱుగవా? ఇదివఱకుజరిగిన దెంతచిత్రమో!!

ప్రథమ- నేనుమాబంధుగులింటఁ బెండ్లికివెళ్ళియిప్పుడువచ్చినాను. శశిరేఖకుఁబెండిలి యగుననిమాత్రమువిన్నా (అధోక్త్తియందప్పుడు పెద్దపులులబారొకటి యట్టులబెదబెదపరుగెత్తిపోఁగాఁజూచి భయభ్రాంతచిత్తయైసొమ్మసిల్లి. అయ్యో! ఇదేమి? ఎప్పుడు నెఱుఁగనియీదుస్స్వప్నగములు?

ద్వితీయ- ఇదే శశిరేఖపెండ్లి.

ప్రథ- మూర్ఖురాల! నాతోనీకుహాస్యమఁటే?

ద్వితీ- కాదే. నిశ్చయమే.

ప్రథ- పెండ్లివారివికూడఁదెచ్చినారాయేమి ?

ద్వితీ- (ఎంతోవిచారముగలగద్గదస్వరముతో) అవునమ్మా. వీంద్రమూలమునసేయువి వచ్చినవి. ఈయనలక్షణపుఁబెండ్లివారెచ్చట దాఁపరించిరోకాని మావాంద్ర క్రొత్తయల్లుఁడు మనుగుడుపునకు వచ్చివీధిలోనిలచుండనా పెద్దపెద్దరాళ్ళనగ్షములెసరిసనలిగిపోయినాడు (పైఁటకొంగుతోఁగన్నీళ్లు దుడిచికొనుచున్నది)

(అప్పుడుమఱియొకసుందరిప్రవేశించుచున్నది)

తృతీ- అమ్మలార! మీరుచెప్పుకొనునవిశశిరేఖపెండ్లిమాటలేగద!

ద్వితీ- అవునమ్మా.

తృతీ- అయ్యో! అక్కా! నిన్న మావారును బెద్దతాయి నెత్తిమీఁదబడి చచ్చువారేసుమీ! ఇంకను నా సూత్రపుబలిమిగట్టిగానున్నది గనుక నంగుళమాత్రము దాటినది. కాని, మాయావుమాత్రము ఎచ్చటను గానరాకున్నది. ఏదోపులివేసికొనిపోయినది కాఁబోలును (కన్నీరు రాల్చుచు) అయ్యో! కంఠ మెండుపాలిచ్చుచున్నదమ్మా? నీళ్లతో డుకొనిపోవుచున్నది

ద్వితీ- పాపము! శశిరేఖయేమయినదో తెలియుట లేదఁట.

ప్రథమ- సఖీ! శశిరేఖ కనఁబడలేదనఁగా నాకుమిన్ను మీఁదబడినట్లున్నది. నాకు మంచి స్నేహితురాలు సుమా. ఈమాటవినినప్పటినుండియు నాకేమిఁ యుదోఁచుటలేదు కాఁబట్టియొక్కసారిమనము పెండ్లి వారింటికిఁబోయిచూచివత్తమా?

ద్వితీ- సరిసరి! అచ్చటికిమనముపోయిమరలఁబ్రాణములతో రాఁగలమా?

ప్రథమ-అట్లుకాదు నేనుగూడనున్నానుగనుక నవిమనజోలికిరావు నేనుగృష్ణునిపరిచారికనని యెఱుఁగుదువుగదా. మీరుమిక్కిలిశశిరేఖప్రాణ స్నేహితురాలను, కానా? ఈ సంగతియేమిజరుగుచున్నదో చూచిరమ్మని రుక్మిణినన్నంపినది. ఒక్కసారిచూచివత్తమురా?

ఇద్దఱును-బిందెలక్కడదింపినడిచిపెండ్లి వారిల్లుసమీపించివారు

(తెరలో) పెద్దకలకలము.

ద్వితీయ. ఔర! కౌరవయాదవులెంతలేసికష్టములుబొందుచున్నారు! అమ్మయ్యో! నేనురాను- ఆలోపలికిమనముపోవుట. యమద్వారముసొచ్చుటలాగున్నది.

ప్రథ- ఓసిభీరురాల! భయములేదురమ్ము (ముందుచూచి) ఓహోహో! బలరాముఁడిట్ల నేవచ్చుచున్నాఁడు ఆయన ముఖమెంత దైన్యమును సూచించుచున్నదో మనమాయన కుఁగానఁబడకుండలోపలఁబ్రవేశింతమురమ్ము. (ఉభయులునుతొందరతోనిష్క్రమించిరి) (ఇదివిష్కంభము)

(అప్పుడునిరుత్సాహుఁడై విన్నఁబోయినముఖముతో బల్రాముఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

బల- (ఆకాశమువైపుతలయెత్తి) దైవమా! ఎంతకష్టముదెచ్చిపెట్టితివి! ఈవిపత్సముద్రము నెట్లుదాటుదును? (తలపంకించి) ఈమాయయంతయుఁ గృష్ణునకుఁ దెలియకమానదు. ఈవిషయముల్లోఁ దాను తటస్థుఁడై యేయున్నాఁడు. (ప్రక్క-

కుంజాబి) సేవకా! కృష్ణునిని సాత్యకిని నేను రమ్మంటినని చెప్పుము.

సేవ- చిత్తము. (నిష్క్రమించెను.)

(అప్పుడు సేవకునివెంటఁ గృష్ణుండును సాత్యకియుఁ బ్రవేశించుచున్నారు)

బల- (ఆతురముతోఁ గృష్ణునిఁ గౌఁగలించుకొని) తమ్ముఁడా?

మ॥ అకటా! యేమనియూరువాఁడనిను గృష్ణాయిట్లునేనొంటిమై
బ్రకటారాతికృతప్రతారణభయభ్రాంతుండనై యుండనిం
తకతోరత్వముబూనఁదిన్న నవనీతంబంత నేమయ్యె! కిం
తకురాకుంటివి కేమి చెప్పుదును నానాదిక్కులంజూడఁ గా
నొకచోదుష్టులుకొండముచ్చులెలుగుల్ వ్యూహంబులై నిల్వనీ
ముకచెంపల్ పగలంగఁగొట్ట నొకచో వ్యాళంబులౌక్కుమ్మడిం
బ్రకరాళార్భటులుప్పతిల్లఁ దమజిహ్వల్ సాచిబాధింపవే
అొకచో జెఱ్ఱులువృశ్చికంబులును దాముత్సంగదేశంబులె
క్కికుతారంబులఁజిల్చినట్లు తమకొర్కుల్ దీఱఁగుట్టంగనిం
కొకచో వ్యాఘ్రమృగేంద్రసంఘములు భూదోర్యలోకముల్ తేఁపతే
పకఘూర్ణిల్లఁగఁగాండ్రుకాడ్రునని బొబ్బల్వెట్టనిట్టట్టుదోఁ
చకవీధింబడనంతకంటెఁ దఱచై చెచట్రాళ్ళునుస్మాత్రమాం
సకబంధాస్థికశుక్లశోణి తమలాసారంబులాకాశమా
డికలోకంబునఁగూలినట్లుగురియక్ డీల్పోయియిట్లుంటిమో
వికచాంభోరుహనేత్రవీఁడెవఁడో యీవృత్తాంత మేమో వెసక్
సకలంబున్వినిపించిపొమ్మఁగదవే సంకోచమింకేటికిన్॥

కృష్ణు- (ఏమియుఁదెలియనివానిబోలె నూరకున్నవాఁడు)

బల- ఓయీ! క॥ ఇత్తఱి మేమిటు వెతలం
దత్తరపడుచుండనట్టితప్పించుకకిం
చిత్తైనఁజింత సేయవు
మెత్తురెలోకులిదివిన్న మేదినిఁగృష్ణా॥

కృష్ణు- (కొంతకోపమును గొంతచిఱునగవును మొగంబునకు వన్నెపెట్టఁ గొంకొంచుఁజూచుచు)

ఉ॥ లోకులు మెచ్చరంచునను లోపము లెంచుటకేమి లోటు జ్యో
త్స్నాకరతుల్యకీర్తి సహజాప్రియపుత్రుఁ బ్రదానపాత్రు నా,
నాకపపౌత్ర సద్గుణగణప్రతిభాసుచరిత్రుఁ బార్థజుం
బోకడవెట్టితు ఘనునుఁ బుత్రికనీయఁగ నుద్యమింప నే
లోకులు నిన్ను మెచ్చిరొకొ లోకులు వారలెన్న మెచ్చగన్

బల- (తలపంకించి) క్షతము పైక్షారము బెట్టినట్లు నాయిప్పటియవస్థకు మఱింత వేదనము గలుగఁజేయుటకు నిన్ను బిలువనంపలేదోయి నీకేమైన నీవిషయములో దెలిసి యుండిన వినిపింపుము కాని నాఁడు మఱియు సంతోషము.

కృష్ణు- సరే! నాకుఁ దెలిసినంత నేను జెప్పెదవినుము. నీవాడినకఠినోక్తులనుఁ గనలి యభిమన్యుఁడర్ధరాత్రివేళఁ దనతల్లినిదోడ్కొని తనపితృవ్యజనముకడకుఁ బోవుటకై మహారణ్యములఁ బడిపోవుచుఁ గాలవశముచే భీమపుత్రుఁడగు ఘటోత్కచుని యాశ్రమముఁ జేరినాఁడు అచ్చటవారివురకును ఘోరయుద్ధమయినది- అప్పుడు వేదవ్యాసుఁడు ప్రత్యక్షమైవారిద్దఱకుఁగల బంధుత్వమును శ్రుతపఱిచిపోయి నాఁడు.

బల- (తనలో) అయ్యో! ఈసన్యాసి వ్యాసుఁడేలదాఁపరించినాఁడో! వీఁడురాకుండినఁ గడుజక్కగానుండి పోవునుగదా! పిట్టతగవు పిల్లిదీర్చి నట్లుగానయియుండును సరే విధియిట్లున్నది- (పైకి) తరువాత-

కృష్ణు- అటుపైనివారిద్దఱును సఖ్యపడి నంతట ఘటోత్కచుఁడు వారినరణ్యాగమనకారణమడుగ నభిమన్యుఁడీసంగతి యంతయుఁ జెప్పినాఁడు- అప్పుడు వాఁడు మహాభయంకరమగు క్రోధావేశంబున నాక్షణంబ యంబర వీధినివచ్చి తనమాయచే శశిరేఖ నెత్తుకపోయియచ్చటడించి వెండియుఁదావచ్చి మాయాశశిరేఖయై ప్రవర్తించి యుండి పెండ్లికొడుకునిన్నిపాట్లుపెట్టి తుదకిప్పటికినిడువకున్నాఁడు- అదిగాకన్నను-

గీ॥ ఎఱిఁగిచేఁజేతఁజేసినయట్టిపనులు
తగుఫలంబులఁగుడుపకతప్పిపోనె?
చెల్లెలిని క్షాఱులాడి నిశీథమునను
వనములకుఁదోలనింతే సిపనులుపుట్టె॥

బల- నేను శశిరేఖనీయనంటినిగాని యర్ధరాత్రివేళ నడవులకుఁ బొమ్మనలేదుగా- కృష్ణా

శౌర్యము దెచ్చిపెట్టికొని కొడుకుతోఁ గలవియు లేనివియుఁ గొన్ని కొండెములు గల్పించి చెప్పి మాపూఁది కిట్లు పోరాటమునకంపినది- (తలపంకించి) సరే! కానిమ్ము-

క॥ కట్టఁడి యైతాఁ బంపిన
జెట్టికిఁ బోరెక్కుడు [illegible] నా
కట్టెదుట నిల్చి పోరఁ
బట్టి శరము గ్రుమ్మి యమునివాసము చేతుఁగాన్॥

నా యెదుటఁ బడక యిట్లులంబు పీధి దాఁగియాడుచున్నాఁడు- గనుక వానిచే తలు సాగుచున్నవి- అయిన నంగానిమ్ము, సుభద్ర, తానెన్ని విధములఁ గకవికలు పడి ననుశరణ్యు నభిమన్యునకిచ్చువాఁడను గాను- ఇప్పుడయా రాక్షసుఁడుండు వనమునకుఁ బోయి నాకూఁతుఁ దెచ్చి లక్ష్మణునకె యిచ్చితీరెదను-ఇదిగో వెళ్ళుచున్నాను

నాఁగలియు, రోకలియుఁ దాల్చి పోవుచున్నాఁడు.

(అంతరిక్షమున)

గీ॥ మామ! నీపుత్రి శశిరేఖ మంజుగాత్రి
దివ్యగణములు నను పెండ్లి సవ్యసాచి
పుత్రునకుఁ బెండ్లి సేయుఁగఁ బూనియుండి
రింకనీ కేల నీ పట్టి బింకమంత ॥

కృష్ణు- (అడ్డువచ్చి) అన్నయ్యా! అయ్యో! సోదరి యర్ధరాత్రివేళఁ గొడుకును దిక్కుచేసుకొని యడవులఁబడిపోవ నింతయేనియుఁ జింత సేయవు. ఇంకను దానియందే తప్పుగలదనియెదవు ఇది న్యాయమా? నయము!!

ఆ॥ వె॥ ఏకగర్భజాతయని [illegible] చేసి
కొడుకుతో [illegible]
తెలవోసంగఁగాని చెల్లదో! తేజున్న
మా [illegible] ॥

అదిగాక [illegible] నీ వెదుట నట నాఁకలిఁగొనిన దెబ్బలికి మేఁకవోరికినట్లుగు, [illegible] కలహాసునివలన నీసంగతి

పాండవులను దెలియకమానను. అనంతరము,

క॥ నానాస్త్రుఁడైనపార్థునిం
దీనినపులివోలెవచ్చి యెంతయుమనలం
బ్రాణంబులతోనింటికి
రానిచ్చెనెనీకువట్టె భ్రమలింకేలా॥

(అదియునుంగాక)

సీ॥ పందికినై పోరిఫాలాక్షునోడించి పాశుపతముగొన్న బల్లిదుఁడు
ఆఖాండవంబేచి యగ్నిహోత్రుబుభుక్షుసంతృప్తిజేసినశస్త్రవిదుఁడు
కాలకేయనివాతకవచులఘనపరాక్రములనిర్జించినఘనబలుండు
శరణాగతత్రాణనిరతుఁడాఖండలనందనుఁడత్రిలోకసుందరుండు
నామదశకంబుచేకొన్నశ్రీమహితుఁడు
శత్రుజలధరసంఘఝంఝూసమీరుఁ
డార్తరక్షణపరుఁడచ్ఛకీర్తిధరుఁడు
పార్థుఁబోలంగఁగలరెయీవసుధనొరులు॥

అట్టిమహాభాగుండగు పార్థుని విడనాడి తమ్ముఁడగు దుర్యోధనుఁ జేకొనుట మత్తేభకుంభతట ఘనమాంసలంపటంబగు మృగేంద్రమును గేలిసేసి తెగులుఁగొంటికుక్కనుచేకొన్నట్లయినది కంటే?

బల- (తనలో) అయ్యో! నేను వెనుకనతనియెదుటఁ గౌరవులనెంతయుస్తుతించి పాండవులదూఱినాఁడను. దానికిప్పుడునన్నితండు దెప్పిపొడుచుచున్నాఁడు. ఏమిసేయుదును. కోపమునకిప్పుడు సమయముగాదు. సామమునసాధ్యసాధనముగదా. కనుక నేనిప్పుడిట్లుల నటించెదను. (పైకి) అవును! కృష్ణా! గతజలసేతుబంధనమునకుఁగార్యమేమి? తప్పక నాకూఁతును సౌభద్రునకె యిచ్చెదను. కావుననీయిష్టము వచ్చినట్లుచేసి యీయిడుములఁబాపుము.

(కొంచెమాలోచించి) సరే! ఈవాక్యమువంధ్యమగుఁగాక

(ఆకాశముజూచుచు)

గీ॥ ఓయిస్త్రైడింబమెచ్చితినీయసాధ్య
బాహుబలమునకెంతయుఁ బార్థుఁ జనకుఁ

గూఁతునిచ్చెదుమాయన్నకూర్మిమీఱ
చలముసాధించినావిఁకఁజాలురమ్ము॥

(అంతరిక్షమున)

మత్తకోకిల॥ దీనలోకశరణ్యకేశవదేవదేవదయానిధే
శ్రీనివాసజనార్దనాహ్వయశిక్షితాసురమండలా
కానివాఁడనెనన్నుఁబిల్వకకామపాలుఁడుమానముం
బూనియుండఁగనెట్లురామదిబుద్ధిపుట్టునుమాధవా?॥

కృష్ణు- (బలరామునివైపుచూచుచున్నాఁడు)

బల- (తలపైకెత్తి)

గీ॥ ఓయిహైడింబమెచ్చితినీయసాధ్య
బాహుబలమునకెంతయుఁబార్థజునకుఁ
గూతునిచ్చెదనిఁకనీదుకోపమణఁచి
చలముసాధింపఁబడెనిఁకఁజాలురమ్ము।

క॥ పురజనులుబంధుజనులును
గరమునసంజెప్పరానికాఱులనిందిం
చిరివచ్చినబందుగులను
మరియాదగనింతతోనమరలగనిమ్మీ॥

(అంతరిక్షమున)

మామా! నీవాక్యములు నాహృదయంగమములైనవి. కాని, నాతోడనీకు సఖ్యము గావలయు నేనియిప్పుడ యీగౌరవవంతులగు కౌరవోత్తములనూరు వెడలఁగొట్టింపుము.

బల- (అటునిటుచూచుచున్నాఁడు)

సాత్యకి- (రభసముతోలేచి) ఆపనినాది. అన్నా! నన్నుఁబంపుము. (నిష్క్రమించెను)

(తెరలో) ద్విపద॥ ఓరిదుర్యోధనయోరిసౌబలుఁడ
యోరిదుశ్శాసనయోరిబాహ్లీక
యోరిజయద్రథయోరిరాధేయ
యోరిద్రోణతనూజయోవృషసేన

పూర్వము నాసినీప్రంబాయువోలె
గర్వమంతయుఁ బాసి గాసిలియిట్లు
మాయూరి పంచల ప్రస్థంగ నేల
నాయువు మీకు లెస్సన్యోఁ బోషాంశు
జీవించి మీరింద్రుఁ జేరు టేమీకు
వేవేలు శశిరేఖ పెండ్లి నేమాము
తాఁ జెడ్డకోఁతి కాంతారము జెర్చె
నోఁజదక్కఁ గర్వంసమంచరించు మట్లు
మీరు నేరకపోట మేలేలగలుగు
దారుణనిర్ధూమధామమై పోకె
కరుణించి మా వాఁడు కపోలి మనియెఁ
బరువెత్తుఁడిదె సందు పాపాత్ములార॥

బల- (తనలో) అయ్యో! సాత్యకి తనకోపమునంతయుఁ దీర్చుకొను చున్నాఁడుగదా.

సాత్యకి- (ఉత్సాహముతో మరలఁ బ్రవేశించి) అన్నా! మనవారప్పుడే హస్తినాపురినిది రిగి చూతురుసుమా! పాపము! ఈపూటతిండియైనలేదు.

ఘటోత్కచుఁడు- (నిజరూపముతోఁ బ్రవేశించి) మామలార! వందనము. (రామకృష్ణుల కుసాష్టాంగము పడినాఁడు)

బల- నాయనా! నీవేనా యింతవిద్యచేసితివి? చాలసంతోషించితిని.

కృష్ణు- వత్స! పెద్దలయెడ నింతయనాజ్ఞాపము కూడునటోయి!

ఘటో- మామా! మేనమామబిడ్డయందల్లుడకుఁగల స్వాతంత్ర్యమునకు మించుతప్పు నేఁజే యలేదు. నన్ను మన్నించవలెను.

బల- భీమపుత్ర! సరే! త్వరగా శశిరేఖాభిమన్యులను బిలిపించి నాకూఁతును నాకంటఁ జూపుము నాయనా!

ఘటో- మీరు నాయాశ్రమమెప్పుడు చూతురు? మీరందఱు దయచేసి సుభద్ర నొప్పించి యందఱను వెంటఁగొని రావలయునని నాకోరిక.

కృష్ణు- అన్నా! అట్లేచేయుదము.

బల- సరే! మీయిష్టము మీరెట్లుచెప్పిన నట్లే

(అందఱు నిష్క్రమించిరి)

ఇది షష్ఠాంకము.

శ్రీ

బలిజా సౌభద్రీయము.

సప్తమాంకము.

రంగము ఘటోత్కచాశ్రమము.

—*వనమలంకరించుచు సిద్ధముపరిచారకులు ప్రవేశించుచున్నారు.*—

ప్రధ- కరిబలా ! ఏమింత తొందరతోడి యుత్సాహముతో వనమలంకరించుచుంటివి.

కరి- సఖా ! దీర్ఘదంష్ట్రా ! ద్వారకాపురమునుండి మాఘటోత్కచుడును శ్రీకృష్ణుడును బలరాముడును లోనగువారు మనవనమునకీదినమున వచ్చెదరు. మనప్రభువుగారు ముందునన్నేగి వనమలంకరింపుమని చెప్పినందున వచ్చి చేయుచుంటిని యారంభము.

దీర్ఘ- ఇప్పుడువారందఱును వచ్చి యేమిచేసెదరు ?

కరి- సుభద్రాభిమన్యులను శశిరేఖను ద్వారకకు దోడ్కొనిపోయి యచ్చట శశిరేఖాభిమన్యులకుఁ బరిణయము సేసెదరఁట.

దీర్ఘ- అయ్యో ! చెడితిని ! చెడితిని !! ఇక్కడ వివాహమగుననియుఁ గడుపునిండ నిచ్చుడీఱ మెక్కవచ్చుననియు వేచియున్న నాకీయపకారము చేసినవారెవరో వాండ్రకడుపు।

కరి- ఛీ ! నిర్భాగ్యుఁడ ! నోరుమూసికొనుము. మనరాజుగారితో ద్వారకకు మనము మాత్రము వెళ్ళమనుకొన్నావురా !

దీర్ఘ- (పట్టరాని సంతోషముతో) నాయనా ! నీకడుపుచల్లగా నన్ను బ్రతికించినావోయి ! (కౌఁగలించుకొనుచున్నాఁడు)

(తెరలో)

ఎవరక్కడ ? ఇంద్రాదులు వచ్చుచున్నారు. పొండు.

(ఉభయులు నిష్క్రమించిరి.)

ఇది విష్కంభము.

(అప్పుడింద్రాదులు ప్రవేశించుచున్నారు)

ఇంద్రు- నారదగురువర్య! మనము వచ్చి కడుఁదడవాయె. ఘటోత్కచుఁడు మనలఁగా! ర్యారంభము నేయుచుండుఁడని తాఁజని యింకయు రాలేదు.

నారదు-(ప్రక్కకు చూచి) అదిగో! మాటలోనే వచ్చుచున్నాఁడు తానొక్కరుఁడేకాక బలరామాదులను గూడ లాగికొని వచ్చుచున్నాఁడు! బలరామునికిఁ దిక్కు తోఁచినది కాఁబోలును!

(బలరామ, శ్రీకృష్ణ, ఘటోత్కచులును మఱికొందఱును బ్రవేశించుచున్నారు.)

దేవేం. అయ్యా! మీరందఱీ యాసనములఁదయ సేయుఁడు.

అందఱు- (కూరుచున్నారు)

కృష్ణు- దేవరాజ! ఈ తీర్థమున నిన్నుఁజూడఁ గల్గితినిగదా!

దేవేం- దేవాదిదేవ! మీరు సర్వదా మమ్ములను వేయికన్నులతోఁ జూచుచునేయున్నారు. మాకు నిజముగా వేయికన్నులుండియును మిమ్మునను గనుఁగొన శక్తులము గాము. నా యదృష్టవశముచే మీ దర్శనము లభించి కృతార్థుఁడనైనాను. (సాష్టాంగము జేయుచున్నాఁడు)

కృష్ణు- (ఇంద్రునిఁ జేతులతో నాదరముగా లేవనెత్తి) ఘటోత్కచునితో నాయనా హైడింబ! మనమాలస్యము చేయరాదు. సత్వరముగా సుభద్రాభిమన్యులను శశిరేఖను మఱియు నీతల్లి మొదలగు బంధువర్గమును రావించి శీఘ్రముగాఁ బ్రయాణము సాగింపుము.

ఘటో- చిత్తము! సేవక! మనవారినందఱను బ్రయాణము చేసి రావింపుము.

సేవ- మహాప్రసాదము! (నిష్క్రమించెను)

సుభద్ర- (ప్రవేశించి) అన్న! వాసుదేవ! మీకు మీ చెల్లెలు నమస్కరించుచున్నది)

కృష్ణు- అమ్మా! మనోరథసిద్ధియగుఁగాక. మన యన్నగారిదిగో నిన్నుఁదోడ్కొని పోవచ్చినారు!

సుభ- (విస్మయమును నటించి) ఔర!

సుగంధి॥ కూఁడుగుడ్డలైన లేక కుంచుచిట్లు కావలెం

గోడువొంటువారిఁజూఁడ గోరిసీరియేలఁదా
వీడువాసియిట్లువచ్చె వింతదోఁచెనామదిఁ
జూడువాఁడివీడనెంత చుల్కనౌదు రెల్లరున్ ॥

బల- అమ్మా ! సుభద్ర ! "బుద్ధిః కర్మానుసారిణీ," యనునట్లు నా కింతటియవస్థ కనిపెట్టియుండ నేనెట్లు నిన్నాదరించెదను ? ఇఁక జరగినదానిని మఱచి పొమ్ము శశిరేఖ యెట్లయినను నీకోడలు. (చేయిపట్టుకొనుచున్నాఁడు)

కృష్ణ- చెల్లెలా ! నీకువచ్చిన గోడేమి మాకువచ్చినవాఁడేమి ? చూడు.

గీ॥ లోకమంతయు నేకమై డీకొనంగ
వీఁకఁబీచమడంచెడు నీకుమారు
లేకమయి మూడులోకములేలఁగఁదరు
వారలుండఁగ నీకేటి వగపులమ్మ ॥

క॥ లోకములో నెవ్వరెనను
వీఁకనుదుర్యోధనాది వీరులఁగడిమిం
డీకొని జయించఁగలరే
నీకొడుకులుదక్కవంత నీకుమఁలా ॥

సుభ- నీవు పాండవపక్షపాతివి గనుక నట్లు పొగడెదవు కాని- ఇదియంతయు నిజమా ?

బల- అబ్బబ్బ ! ఏమిచెప్పెదవిఁక క్షమింపుము దల్లీ.

సుభ- అన్నయ్యా ! సీరాయుధ ! నీవు నాకోరికఁ జెల్లించెదవేని.

గీ॥ ఎఱిఁగియెఱుఁగక హైడింబుఁడిట్లుచేసె
దీనిమదిలోననుంచక వానిఁబ్రోచి
నీకొమార్తెనుగొంపుపో నాకుమఱియు
నెచ్చపెంనుఁ గోడలువచ్చుఁగాక ॥

కృష్ణ- అమ్మాయి ! పశ్చాత్తప్తచిత్తుల కట్టిదోషములును రావెఱచును. నీయన్న జరిగినదానికే విచారించుచుండ మఱేంత చెప్పకుము. అదిగాక.

గీ॥ చెల్లెల్లా ! నీదుకోర్కెలుబల్లిదుండు
నగ్రసుతుఁడగు హైడింబు నతిబలమ్మున
డీకొఁగానేఁడు వెతకెడు తీవయట్టె

పాపములనంటికొనుభంగి సాదరమున ॥

(అప్పుడు, శశిరేఖాభిమన్యులును హిడింబయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు)

శశిరేఖాభిమన్యులు- (అందఱకు నమస్కరించుచున్నారు)

అందఱును- త్వరగా దంపతులుకండు.

బల- (శశిరేఖశిరము ముద్దాడి సబాష్పగద్గదికముగా) అమ్మా !

గీ॥ నిదురలోనినన్నురక్కసుఁ డదిమిపట్టి
వనములకుఁ గొంచుపోవనీమనమునందు
నెంతచింతించితివో నన్ను నెంచియెంచి
యక్కటా ! క్రూరకర్ముఁడ నైతినిగదె ॥

(కన్నీరు రాల్చుచున్నాఁడు)

శశి- (తనలో) అవును నిన్నెంచి యెంచి విచారించుచు నేయున్నానుతండ్రీ !

అందఱు- కాలవశమట్లున్నది. సీరాయుధ ! నీకుఁ దెలియనిదేమున్నది. నీవట్లు చింతింపఁ గూడదు-

కృష్ణు- మేఘవాహన ! నారదాగులతోవచ్చి మనుమనికిఁ బెండ్లిచేయింపఁగోరెదను.

దేవేం- లోకేశ ! లీలామానుష వేషివై భూలోకమున నవతరించిన యాదివిష్ణుఁడ వగు నీవునన్నాజ్ఞాపించవలసియుండఁగాఁ గోరెదననవేల ? (పరికరాఁజూచి) సేవక మాతలిని రథమాయిత్తము చేయుమనుము.

సేవ- చిత్తము (నిష్క్రమించెను)

మాతలి- (రథసహితుఁడై ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

ఘటో- పూజ్యులార ! రథము సిద్ధముగానున్నది మీరందఱునధిష్టించుటయే.

అందఱు-(రథమెక్కిరి)

సారథి- (రథమతివేగముతోఁ దోలుచున్నాఁడు)

ఘటో- వాసుదేవ ! ఈయారంభమంతయు మీయాజ్ఞను బొందకయే చేసితిని నాకుదిగులుగలుగుచున్నది.

కృష్ణు- వత్స !

చ॥ దిగులదియేలనోయసుర ధీరమతంబునన న్నెయెంచుచు
త్వగణితవాయువేగమునరంబరవీథిని నాటరేయినీ

దగువనిదాటి మామకగృహంబుపయిన్విజయాంజలొగ్గిమా
యగశశిరేఖడొంగిలిన యావదుదంతము నేనెఱుంగనే? ॥

క॥ ఓభీమపుత్ర ! వినుమీ
నీభీమపరాక్రమంబు నీశౌర్యంబీ
ప్రాభవమునధిక ధైర్యము
నీభువినన్యులకుఁగలదె యేటికిమాటల్ ॥

ఘటో- దేవా ! వసుధాధర కందరాబంధురంబగు సింహప్రతిశబ్దంబు మదవేదండంబులను దమడంచు చందమునఁ దమయనుగ్రహమే మామకసర్వానిష్టములను శమింపఁజే యనిష్టకామ్యములఁ బొందుచుంటిమి.

సారథి- (రథమాపి) అయ్యా ! ఇదిగో బలరామసౌధమునకు వచ్చితిమి.

బల- కృష్ణా ! ఈసుముహూర్తమున నే పరిణయము గావించవలెను. శీఘ్రముగాఁ బెద్దలను బిలువనంపుము.

కృష్ణ- చిత్తము.

అందఱు-(రథావతరణము చేసి లోపలఁ బ్రవేశించినారు.)

రంగము.

—:*బలరామసౌధములోని పెండ్లిమంటపము.*:—

(శశిరేఖాభిమన్యులు పరిణయమైయొకరిశిరము పైనొకరు ముత్యంబులదోసిళ్లుజల్లి కొనుచున్నారు. తక్కినసభ్యులు యథాస్థానములఁగూరుచున్నారు.)

అభి- (శశిరేఖంగ్రీకంటితోఁజూచి తనలో) ఔరా ! ఏమి యీచిన్నదాని చెన్ను ! ఈ మెకు యౌవనము వచ్చినతరువాత నిప్పటికిగదా యీమెను జూచుభాగ్యమబ్బినది.

ఈపెకు:- గీ॥ పెట్టఁబడనియలంకార మట్టిమేనఁ
బుట్టెయౌవన మాసవమునుగొనకయె
మదముదయమొనజనియించె మగువవోల్చె
నంగజసుమేత శేషుసమంచితముగ॥

క॥ జన్యానికమరెను మేలువ
హావ్వా ! వళిపంక్తికాముఁడధిరోహింపన్
యౌవనపుశిల్పిగట్టిన

మవ్వపుఁబంగారు మెట్ల మాడ్కినినాభిన్ ॥

క॥ మృగములకు లజ్జగలిగినఁ
దగనీ చెలివేణిఁజూచి తప్పక చమరీ
మృగములు తమవాలంబులఁ
బగతో నీక్షించి ప్రియము వాయవెతలఁపన్ ॥

క॥ సుందరమరాళగతిసాగ
సుందరిఁ జేరంగనీవు సుందరినడకల్
మందరగిరిధిక్కృత్కుచఁ
సుందరదన నెన్న బ్రహ్మ కుందరమగునే ॥

(తలపంకించి) విస్తారమేల ? సర్వోపమానవస్తుసమాహారమొక్కచోయథాస్థానముఁ బొందినదిమచ్చుజూపఁగోరి విధాతయీమెసృజింపఁబోలు !

ఉ॥ ఖ్యాతిగమత్తపుంజడులఁ గాంతునిదేహముముంపఁబూనితాఁ
గౌతుకమొప్పముత్యములఁ గాంతమనోహరరక్తవర్ణమా
చేతధరింపనెట్టినయిచిమ్మగఁదల్లని వైకనంబుమున్
నాతివిచిత్రమెంతయును నాకపజాలమువోలెఁదోఁచెడున్ ॥

గీ॥ అతివపతికంటెజాణయౌటనను చుజనులు
ముదితులై మెచ్చుమితిలేనిముత్తెములను
మీదజల్లంగఁగొప్పుక్కారుమెఱుపులేచి
మాక్తికాసారమెడలించుమాడ్కిఁదోఁచె॥

కానిమ్ము! మాటిమాటికిననుమీఱిఁదలఁచు నీచెలియుట్యమముఁజూడ నొకకొంత వడి నేనవిరమించెదను.

రామభట్లు- (సభవైపుచూచి) అయ్యావివాహమైనది ఇఁకపూజ్యులందఱు వధూవరులనాశీర్వచింపవలెను.

అందఱు- ఆయురారోగ్యసంతతైశ్వర్యసంపత్సు ప్రవర్తనాసిద్ధిరస్తు. అనియక్షతలఁజల్లుచున్నారు.

సుభద్ర- (పరుగుపరుగునవచ్చి)

క॥ ఇంపగుపుత్రులుగలిగియు

సొంపగు కోడండ్రతోడ సూర్యావధిగాఁ
బెంపున రాజ్యము సేయుచు
దంపతులు సుఖింత్రుగాత తతసంపదతోన్॥

(అక్షతలు జల్లుచున్నది)

అందఱు- తథాస్తు.

దేవేం- వత్స! సౌభద్రి? ఇంకయు నీకేమి కావలెను?

అభి- తాత! త్రిదివస్పతీ! లోకారాధ్యుఁడగు మామామ శ్రీకృష్ణమూర్తి యొక్కయు మీయొక్కయు ననుగ్రహము చేఁ జిరకాంక్షితయగు శశిరేఖం జేపట్టితి. మఱియు నాకోరికయిది.

క॥ స్వామియగు కృష్ణుని కృపం
గామితములు వడయువలయుఁ గవిసజ్జను లెం
తో మహితసుగుణులై ఖరి
నీ మహిరాజేలుఁగాఁత మీతిరహితగన్॥

దేవేం- నాయనా! సరే. ఇట్లగుగాక (భరతవాక్యము)

సీ॥ పరఘనాసహనులు, పరధనాపహరులు, పరదారగమనులు వంచకులును
కల్లకథలు జెప్పి కాసు వీసములను స్తుతిజేసి లాగెడు సోమరులును
తెల్లని కాకియు నల్లని కొంగయుఁ గలవనమ్ము మూర్ఖవ్రజంబు
న్యాయంబు దక్కియనాథజనంబుపై దండెత్తు వీరయోధవ్రజంబు
మందుకైనను లేకుండవలెఁగ మఱియు
దయయు సత్యంబు శౌచంబు ధర్మరతియు
నీతియు నహింస, యింద్రియనిగ్రహంబు
పరజనోపకృతియుఁ గల్గిపరగునట్టి
యుత్తమోత్తములిల వెలయుదురుగాక॥

(అందఱు నిష్క్రమించిరి)

ఇది శ్రీమదాపస్తంబసూత్ర, వాధూలసగోత్ర, కస్తూరివంశ,
పవిత్ర సుబ్బరాయామాత్యపుత్ర, సద్విధేయ, శివశం
కరనామధేయప్రణీతంబైన బలజాసౌభద్రీ
యము సమాప్తము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ